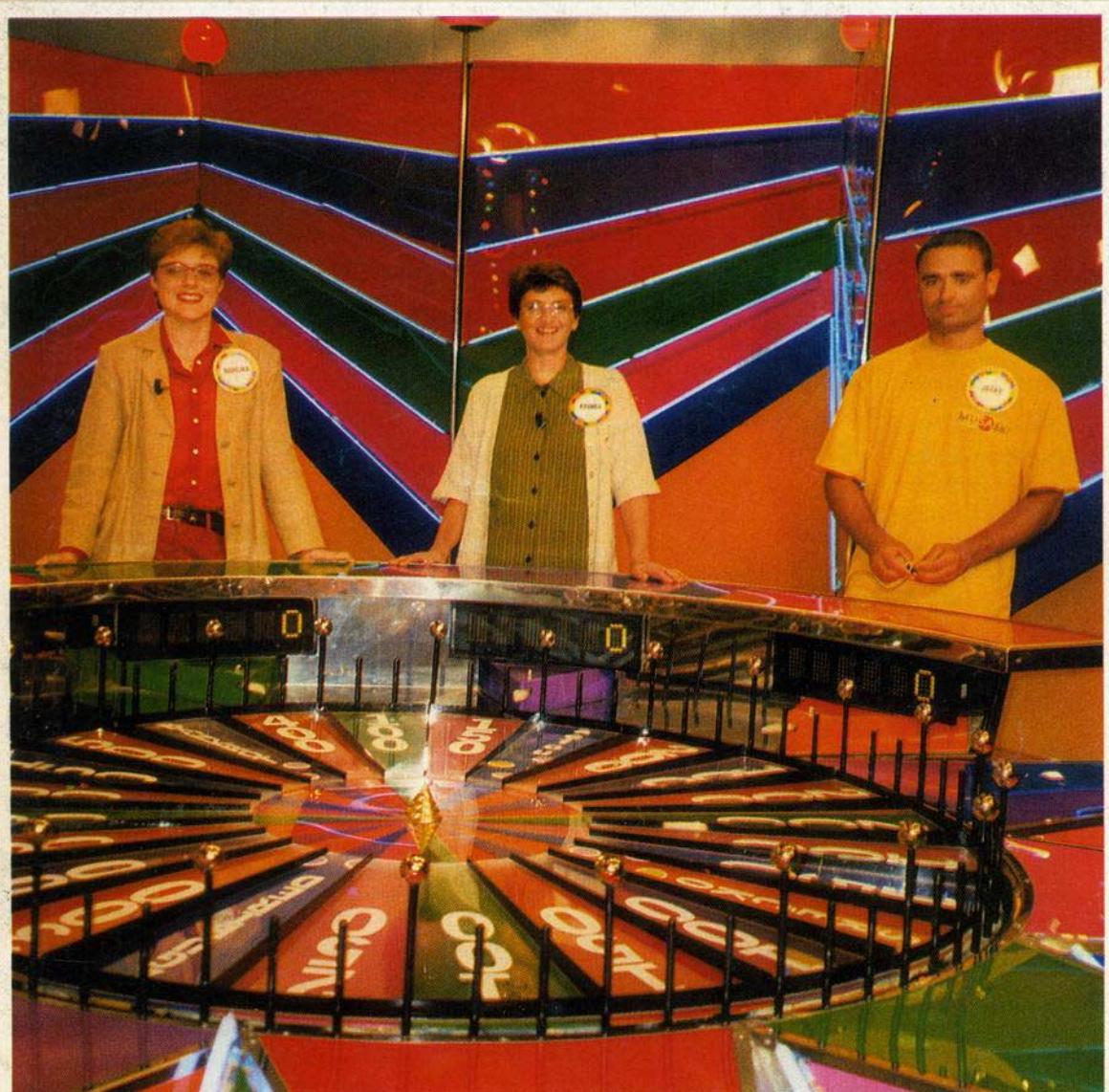

HRVATSKI PLANINAR

GODIŠTE 91

LISTOPAD

1999

10

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Hrvatski planinarski savez, HR-10000 ZAGREB, Kozarčeva 22

Prvi broj izao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

Listopad 1999
October 1999

Broj 10
Number 10

Godište 91
Volume 91

Slika na naslovnici:

Finalisti planinarskog TV turnira na "Kolu sreće"
Radojka Kuhar (HPD Zagreb Matica), pobjednica Branka Semialjac (HPD Zanatlija Osijek) i Joško Božić (HPD Mosor Split)

Foto: N. Aleksić

SADRŽAJ

Vladimir Jagarić: Planinarske šetnje Rabom	273
Veronika Lario: Planine, prijatelji	276
Jagoda Munić: Planine i kako ih volimo	280
Višnja Hojanić: Crnodarska čarolija	281
Martina Trnjar: Susrele smo medvjeda	282
Mirjana Ivasić: Šatorina	283
Vesna Jurković: Zov prirode	285
Darko Popović: Izlet na Jelenc	286
Dr. Željko Poljak: Pikes Peak (4301 m)	288
Drago Trošelj: Velike štete na planini Krndiji	291
Mladen Fliss: Jedan dan na Purgerbregu	292
Stanislav Horaček: Planinarenje na Bijelim i Samarskim stijenama	295
Tko je što u hrvatskom planinarstvu	297
Planinarstvo u tisku	298
Zaštitu prirode	298
Vijesti	299

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-10000 ZAGREB, Vlaška 12, tel. i faks

01/48-16-558

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, dr. Srećko Božičević, ing. Vlado Božić, Tomislav Čanić, Alan Čaplar, prof. Krinoslav Milas i Tomislav Pavlin

IZDAVAČ I UREDNIŠTVO: Hrvatski planinarski savez, HR-10000 ZAGREB, Kozarčeva 22, tel., tax i automatska sekretarica 01/48 24 142, mobitel 098 283 709, e-mail adresa: hps@zg.tel.hr

NASLOVNA STRANICA I LOGOTIP: Senaid Serdarević Seno

TISAK: "Ekološki glasnik" d.o.o. D. Lomnica

Tiskanje časopisa omogućuje donacija Tvornice boja "Chromos" Samobor.

SURADNJA: Članke treba slati tipkane s proredom među recima, sa što većim izborom ilustracija (fotografija, dijapositiva, crteža, skica). Ilustracije se vraćaju autorima.

Izlazi u dvanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

PRETPLATA ZA 1999. godinu je 100 kuna (za inozemstvo 50 DEM), a uplaćuje se na žiro račun izdavača broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236.

VAŽNO! Na uplatnici treba u rubrici "Poslovni broj" upisati svoj pretplatnički broj (ne JMBG), jer banka izdavača ne javlja ime uplatitelja nego samo taj broj. On se nalazi uz adresu na omotu svakoga dostavljenog primjerkra, a može se doznati i na tel. izdavača. Umjesto toga može se uredništvu poslati fotokopiju uplatnice ili drugi primjerak "Posebne uplatnice". Tako će postupiti i novi pretplatnici koji još nemaju pretplatnički broj.

PLANINARSKE ŠETNJE RABOM

Frischauf, Krajač i Premužić na Rabu

VLADIMIR JAGARIĆ, Zagreb

Od davnih je vremena otok Rab privlačio mnoge moreplovce, zavojevače, putopisce, znanstvenike, turiste i planinare. Tijekom povijesti otokom su gospodarili Iliri, Goti, Rimljani, Bizantinci, Mlečani, ugarsko-hrvatski kraljevi i Talijani. Pretpostavlja se da je rimski car Oktavijan August 10. godine p.n.e. podigao oko grada bedeme i kule i da je naseobini dao status rimskog municipija imenom Arba. Godine 1936. službeno se otvara na Rabu prva javna naturistička plaža na Jadranu. Grad Rab obiluje mnogim kulturno-povijesnim spomenicima. Najveća je vrijednost cijelovitost starog dijela grada s brojnim palatama, crkvama i zvonicima. Zaštićeni prirodni memorijalni spomenik, hrast crnike, "Stablo slobode", raste na Trgu slobode. Stablo je zasadeno 23. travnja 1921. prigodom prvog oslobođenja otoka Raba od talijanskih okupacijskih trupa.

Prof. dr. Johannes Frischauf (1837-1925), profesor matematike iz Graca, proslavljeni planinar i jedna od inicijatora osnutka HPD-a, zaslužan je i za razvoj rapskog turizma. U razdoblju od 1887. do 1895. godine nekoliko je puta dolazio na Rab. Oduševljen piše o prirodnim ljepotama otoka Raba u članku "Die Insel Arbe. Aus dem Velebit", objavljenom 1888. godine u Münchenu, u časopisu "Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins" (sv. XIX). U članku "Die Insel in Dalmatien" (MDÖA, sv. XVI, Beč 1890) oduševljava se bogatstvom šuma i Pravdojem Belijem, zaslužnim za pošumljavanje rapskih goleti. Vodič po otoku bio je Frischaufu upravo Belija.

Na pismenu predstavku prof. Frischaufa i Schröttera iz Beča, Općinsko vijeće Raba donijelo je Odluku da će se organizirano i službeno baviti razvojem turizma na otoku. Bilo je to 1889. godine. Od tada se ova godina bilježi kao godina početka organiziranog turizma na Rabu.

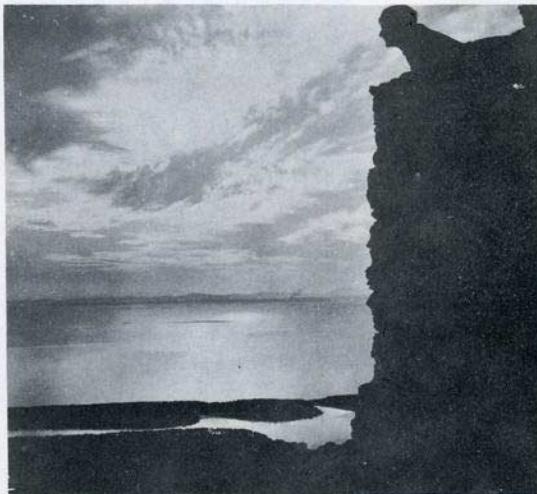
Reformator hrvatskog planinarstva dr. Ivan Krajač (1887-1945) predlaže Rabljanima mogućnost turističkog prometa i tijekom zimske sezone (HP 1929., br. 1). Evo kako:

Do sjevernog Velebita, točnije do Alana, gdje se snijeg zadržava i u mjesecu travnju, od Raba nije daleko, može se stići za manje od dva sata. S motornim čamcem od Raba do Jablanca, te dalje cestom automobilom ili autobusom. Predjeli oko Alana pružaju idealne uvjete za šetnje na skijama, a mogući su i blagi spustovi s vrhova, kao na pr. s Alančića (1612 m). Sve je to izvedivo, kaže Krajač, ali samo uz dobru organizaciju i propagandu. (Unatoč tome što je cesta od Jablanca do

Staza kroz šumu Dundo

Foto: Ing. A. Premužić (1938)

Vidilica dr. Tomašića na dan otvorenja 6. 11. 1932.

Foto: M. Maroević

Alana zapuštena, Krajačev prijedlog nije ni danas za odbaciti.)

Na velikom skupu stanovništva otoka Raba 22. travnja 1928. govorili su Stjepan Radić i dr. Ivan Krajač. Radić je govorio o programu Seljačko-Demokratske Koalicije i o političkoj situaciji u zemlji, a Krajač više o prošlosti i budućnosti Raba nego o politici. "Ovaj položaj što ga ima Rab sa svojim zaleđem jedinstven je u Europi - istaknuo je Krajač, i nastavio - tu je mediteranska klima, bolja nego u mnogim talijanskim gradovima ... nigdje toliko ljepote i mogućnosti razvitka". Na kraju svog izlaganja Krajač predlaže i potrebu izgradnje aerodroma u zaljevu Sv. Eufemije. "S Raba će aeroplanići u Split, pa onda za Plitvice... Rab će biti središnja štacija turizma" (Narodni val... br. 97. 1928.).

Nakon razgledavanja znamenitosti grada prošćimo park-šumom Komrčan. Prostire se od gradskih zidina do Škvera. Na samom ulazu u park postavljena je spomen-ploča i bista rapskom nadšumaru Pravdoju Beliji (1853-1923), začetniku pošumljavanja krševitih goleti otoka Raba. Povijest bilježi da je prostor Komrčana nekada bio pasište za koze. Godine 1890. Belija je čitav taj prostor zasadio sadnicama alepskog i primorskog bora, a malo poslije zasadeni su još crnica, čempres i lovor. Računa se da u Komrčanu ima danas oko stotinu drvenastih vrsta. Šuma je ispresjecana brojnim asfaltnim stazama uz koje su smješteni kameni stolovi i klupe za od-

mor. Lijepo je šetati ovom mediteranskom šumom u kojoj vladaju spokoj i tišina, prekidani povremeno pjesmom zrikavaca.

Iz šume spustimo se stazom do Škvera, Gradskog kupališta u zaljevu Sv. Eufemije. Šetajući uz more betonskom stazom prema sjeverozapadu dolazimo do Kampora gdje je smješten samostan Sv. Eufemije. U samostanu se pored vrlo vrijednih kulturno-povijesnih spomenika nalazi muzej, stalna izložba samoukoga priznatog slikara fra. Ambroza Testere (1897-1984), te knjižnica u kojoj je pohranjeno preko 7000 knjiga.

Put nas dalje vodi do zelenog poluotoka Kalifronta na kojem se nalazi šuma Dundo, autohtonu šumu stalno zelenog hrasta crnike (česmina). Za vrijeme Drugog svjetskog rata Talijani su u velikoj sjeći posjekli najljepša i najstarija stabla crnike. Od stare šume ostalo je tek nekoliko stabala u blizini lugarnice.

Mnogi su znanstvenici istraživali šumu Dundo. Uz nju je povezano i ime nadšumara sušačke direkcije šuma, inž.. Ante Premužića (1889-1979), graditelja i, s dr. Ivanom Krajačem, trase-ra visinske turističko-planinarske staze kroz sjeverni i srednji Velebit. Inž. A. Premužić često je dolazio na Rab. Rapska općina povjerila mu je 30-ih godina trasiranje i izgradnju turističko-pješačkih staza kroz šumu Dundo, od kojih je najpoznatija ona "od mora do mora", od zaljeva Sv. Eufemije do lugarnice i dalje kroz šumu Dundo do zaljeva Sv. Krištofora.

Trasirao je inž. A. Premužić i stazu koja je vodila od današnjeg kampa u Loparu preko predjela Fuge do zaseoka Metkići. Staza je zapuštena i njome se ne prolazi više.

Po nacrtu inž. A. Premužića, a na prijedlog HPD Podružnice "Kamenjak" na Rabu, osnovane 8. lipnja 1932., izgrađena je pješačka staza do najvišeg vrha grebena Kamenjaka. Zahvaljujući tako planinarima, središnji su predjeli Kamenjaka postali dostupni i popularni. Prije se uspijnjalo pastirskim stazama preko oštreljih kamenova i golih litica.

Greben Kamenjaka, na sjeveroistočnoj strani otoka, dugačak oko 21 km, a proteže se od rta Gavranica do rta Sorinja. Visoravan Kamenjaka je slika golog krša s mnogo škraptastih površina i ponikava. sve je na njemu isprano od vjetra i kiše. Među kamenjem raste sitna i rijetka travica i

grmoliko drveće. Maleni pašnjaci ograđeni suhozidom i skromnim vratašcima daju poseban mediteranski ugodaj.

U knjižici "Otok Rab" (Franjevački samostan, Rab 1926., reprint izdanje Rab-Zagreb, 1990.) fra Vladislav Brusić piše: "Ovaj brdski lanac, kao od prirode postavljeni zid, štiti otok od hladnih i suhih sjeveroistočnih vjetrova tako, da se pod njegovim podnožjem u pramčioku (zavjetni; op.a.) sunča cijeli otok... Otok Rab dakle uživa blagoslov Kamenjaka".

HPD "MIV" iz Varaždina, koje upravlja Planinarskim domom "Miroslav Hirtz" u Jablancu, obnovilo je zapuštenu i pomalo već zaboravljenu stazu na Kamenjak. Svečanost otvaranja održana je 7. rujna 1997. u središtu grada Raba prigodnim programom i uz nazočnost mještana i planinara. Nakon svečanosti krenulo se put vrha na koji je stiglo oko pedesetak sudionika proslave.

Pješačka staza označena je uobičajenom planinarskom markacijom, a počinje sa sjeverne obale Gradske luke, sa šetališta Markantuna Dominika. Na ulazu u Gradski park ("Boškopini"), nedaleko od hotela "Istra", na rasvjetnom stupu je prva markacija. Put nas vodi kroz park, prolazi nogostupom pokraj autobusne postaje, te se u Palitu odvaja od asfaltne ceste. Strmim kamenitim uhodanim putem stiže se na obradive površine naselja Mundanije i do asfaltne ceste Rab - Supetarska Draga - Lopar. Kod zaselka Bašćica skreće desno na odvojak ceste, kojom pokraj zaselka Pahlina i Krstinci, mimo korita Sunga, dolazimo do zaselka Šćerbe. Tu počinje "Premužićeva staza", odnosno Planinarski put "Rab - vrh Raba", kako stazu zovu članovi "MIV-a". U kući Josipa Šćerbe nalazi se upisna knjiga posjetilaca Kamenjaka i planinarski pečat. Markirani put skreće uzbrdo, pa ide dalje polozitom stazom kroz šumu do Vele Drage, gdje je izvor pitke vode "Živa voda" (285 m). (Rab je nekada imao oko 300 izvora vode. Priča se da ovi izvori dobivaju vodu iz velikih podzemnih sabirališta vode na Velebitu.) Do vidikovca na visoravni Kamenjaka od izvora ima još petnaestak minuta hoda. Na nekim dionicama staze je urušena, prekrivena razasutim kamenjem i od "starosti" sužena. Prolazimo pokraj malih njiva ograđenih suhozidom i vratašcima. Nedaleko od markirane staze sagradilo je HPD "Kamenjak" 1932. godine kameni vidikovac u obliku kule

Tomašićeva "vidilica" danas

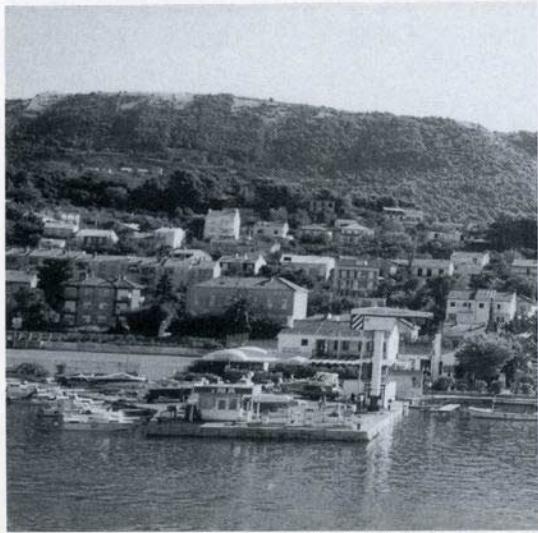
Foto: V. Jagarić

(325 m). Ovu razglednu točku otkrio je tajnik "Kamenjaka", pa je njemu u čast kula prozvana "Vidilica dr. Marijana Tomašića". S "vidilice" je lijep vidik na grad Rab, jugozapadne predjele otoka Raba, susjedne otočice, te na otroke Krk, Cres, Lošinj i Pag. Do najvišeg vrha otoka nije daleko. Od "vidilice", šetajući se stigne kroz ogradene male pašnjake za petnaestak minuta.

Na samom vrhu članovi Podružnice HPD "Kamenjak" namjeravali su sagraditi vidikovac sličan "Tomašićevoj vidilici". Plan nije ostvaren jer se članstvo počelo osipati, početni je zanos splasnuo, društvo je umiralo i konačno je 3. ožujka 1937. prestalo s radom (HP 1937. 35).

U arhivi rapskog lovačkog društva čuva se spis od 14. siječnja 1933. u kojem piše da HPD Podružnica "Kamenjak" Rab poziva članstvo da prisustvuje prikazivanju "domaćeg kulturnog filma o Velebitu, otoku Rabu i prigodnim krasotama našeg okoliša... kulturni film ima 10 čina." (O kopiji filma danas ni traga ni glasa.)

Vrh Kamenjaka visok je 408 metara. U literaturi surećemo za nj još naziv Tinjaroš i Straža. Na samom prostoru vrha nalazi se ograđena zgrada s telekomunikacijskim uređajima. Zbog održavanja uređaja sagrađena je cesta do vrha i dovedena struja. Zgrada nimalo ne smeta veličanstvenom vidiku preko mora na Velebit. Upravo zbog vidika predlaže se da se ovo područje zaštititi kao zaštićeni krajolik. Zanimljivo je mišljenje jednog Rabljana da bi Rab dobio novu

Banjol i greben Kamenjaka

Foto: V. Jagarić

kvalitetu turističke ponude, kad bi se na Kamenjak, od Šerbe do "vidilice", sagradila mala žičara za prevoz turista. (Vide se ostaci teretne žičare sagradene prigodom gradnje telekomunikacijskog objekta).

Članovi HPD "MIV" i dalje će održavati stazu "ako budu i dalje upravljali domom u Jablancu", kako oni vele. (Nitko nema pravo da im ga oduzme! Dom je vlasništvo i na gruntovnom zemljištu HPS-a.) Svake godine "mivovci" čiste stazu od zasutog kamenja; namjeravaju obnoviti i "vidilicu" koja je prilično oštećena, u planu im je i izgradnja praktičnijeg pristupa izvoru pitke vode u Velikoj Dragi. U ovim njihovim nastojanjima trebala bi im pomoći i općina Rab.

Na jednome propagandnom letku, na kojem piše: "Otok Rab je otok sunca, mora i ljepote", slobodno još možemo dodati: i planinarskih šetnji.

PLANINE, PRIJATELJI

VERONIKA LARIO, Zagreb

Padne li zrno goruščino na plodno tlo i ptice nebeske svijat će u njegovim granama svoja gnezda. Budim se.

Molim Boga za jednu tipkanu karticu teksta dnevno, molim Ga da traka sunca na mojoj balkonu traje što duže. Zamjenjuje mi kamenu plažu na morskom kupalištu. Molim, da me ne zavadi nespretnim mojim vlastitim pobožnim riječima, što me stežu ispod umjetnog zubala vrijednog tisuću njemačkih maraka i glupo zgrbljene kičme u spondilitis koju ne može spasiti ni Bill Gates sa svojim milijardama. Sve da sam mu mila i draga, i da je on svjetski poznat dobrotvor.

Dakle, moje ljeto ide svome kraju (sad je još na trulom početku) ovako: u 6,30 radio budilica probuši mi san bještavom ljubavnom pjesmom poput meteorita. Zgrčenom rukom izvučem se iz epruvete noćne more, opipam loptasti topli gumb na radiju i potonem u najslade jutarnje ljljanje.

O dodiru i toplini, o tumačenju snova, seksualnim željama i strahovima po Sigismundu, vje-

rovala sam da sve znam. Neustrašivo kao o planinama.

Noćas sam ipak ja probudila tu budilicu u 3,36 po ljetnom srednjeuropskom računaju vremena.

Sve te dosadne radnje i rutinske detalje pamtim izvrsno.

Plastičnu bocu s ledom, sendviče pripremljene sinoć od prešane šunke i sveže zelene paprike, male pamučne košarkaške čarape i neprikladne za planinarenje, tenisice gležnjače.

Ssimpatični i brižni vodič po planinama, nasred Velike Kapele u šumi reče: opasne su. Opasne su vam cipele za penjanje po brdima. Možda do kraja kolovoza, do prvih kiša možete u njima izdržati bez padova i lomova, ali krenete li s nama u jesen, opasne su! Za tristo kuna imate u dućanima obuće gojzerice. Sve ovisi koliko vi ozbiljno shvaćate planinarenje!

Šutim, jer mu odobravam, ali sad ne mogu ništa izmijeniti. Niti još nekoliko mojih uspona u

kojima sam propitkivala svoje zdrave namjere.

Čudim se sniježno bijelim tenisicama na vlastitim stopalima. Dobro su i dobro mi stoje. Fluoroscentni pinki jezici ispod stegnuta žniranaca cerekaju se prkosno.

Na vrhu planine, ispod Bijelih stijena, udubljena je i prostrta livadica. Izvor pitke vode natkriven je, a ognjište sažeženo zemljom. Carstvo je sitne, mlada lisice koja doslovno jede iz ruke komade kruha, ostatke mesnog doručka, pileće kosti. Mršava i nečista krzna dominira prostorom vukući elegantno bogati krznati rep. Claudia Schiffer na modnoj pisti.

Vraća se često pred publiku, kruži poljanicom, škljocaju fotoaparati. Rozalinda, dodi, dodi! Rozalinda zubima odtegli u jazbinu mladima krasnog debelog štakora.

Potom je mudra teta lija odnijela staru skvrčenu cipelu, kao krevetić.

Smrzavam se na tisućutristo metara nadmorske visine u hladu, tragovi snijega na stablima se slabašno tope. Gruda preda mnom stara je desetke godina. Vodič skuplja dobrovoljce za uspon na strme stijene. Idemo. Odustajem tek pod sajlamu s klinovima. Krivo mi je, ali ima i drugi put.

Na Samarskim stijenama oveći se zaobljen kamen položen na platou zove Biskupska kapa. Sve zajedno je slika pravilno isklesanih visokih i u dubinu mora spuštenih snježno bijelih zastora na prozorima horizonta.

S mekoga travnatog jastučića javljam se nebeskom plavetnilu i dirljivoj praznini novih svjetova koji prolaze pokraj nas.

Još sam jedino nježna i mila u čistoj, zrakom prorijeđenoj prirodi. Planinarska kuća u tri etaže iz drveta obložena je još s unutrašnje strane od poda do stropa brodskom lamperijom. Opremljena je desetkrevetskom spavanaonicom s jogićima i vrećama za spavanje.

Zabranjen ulaz u cipelama! Vreli miris zasladanog šipkova čaja u emajliranom lončiću ofuri mi nepce. Ženo, ti si na vrhuncima slasti, uspori!

Maleni Karlek u subotnje jutro se u trenutku ispunio studentima i studenticama, biciklistima, djecom i dokonom gospodom s ruksacima na ledima. Nadolaze u redovima trbusi zategnuti u napuhane lopte. Ušminkane usne Margareth Astor sjednu. Dobar dan, odgovaram pristojno.

Tad u plišanocrveni kupe iz vremena još kad

je Ana Karenjina putovala vlakom ude, opasana salom u nekoliko nivoa, gospoda Ana, Ankica, Anica ili Anka. Što sam pomislila čim se uvalila na sićušno sjedište i zaposjela dva, nije bitno. Odmah su je preuzele moje dobromjerne kompanjonke iz kupe i navalile pitanjima. Kamo, s kim i do kuda putujete, koliko vam je godina, bračni status, komada djece, vjeroispovijest i nekažnjavana prošlost?

Žena je sjela pomalo razdvojenih salastih nogu ispod istrošene pamučne haljinice. Njezini se bokovi slijegahu u slojevima, ruke je nehajno odložila na butine a svježe obojenu poludugu kosu popravila oštrim pokretom glave. Ugašena pogleda ona se otkotrlja kroz staklo u prolazećoj šumi, kojom je hihotala kompozicija vlaka.

Sad će se žaliti, preduhitrim samu sebe u mislima. Evo, sve crnilo će izbaciti ovog časa iz utrobe, poput zmije. Žena počne mirno i toplo neznancima u vagonu istresati pod noge svoj život, svoja dva udovišta, dva umrla muža. Ne zna koji je bio bolji. Prvi joj ostavi dvoje krasne, velike i pametne djece, a drugi muž, jedinac u majke i pomorac k tome, veliku luksuzno opremljenu kuću za ženinu mirnu starost.

Jeste li sretni, jeste li sretni, grebu moje suputnice po njezinu široko otvorenom licu i dubokom pogledu u koji propadamo. Usamljena, pomalo i sretna, kako ne! Kuću sam upravo prodala, a djeca se poženila i otišla. Onda, kaže desna planinarka s izrezbarenim štapom za penjanje po brdima, idemo s vama! Možemo li s vama jer nemamo kondicije za strme staze i neosvojene litice poput ove gospode i upre bradicu na moju stranu. Ja sam ozbiljna i ne prisluskujem. Nećemo vam smetati. Samo da se ne izgubimo. Lagano šetamo za vašom pratnjom a vi nas ne mojte ispustiti iz vidokruga. Vlakić se nakon zavojita puzanja uskotračnom prugom kroz šume preko mostova i kukuružišta naprasno zaustavio. Cilj je blizu, Gorski kotar. Klečke vještice žele vam dobrodošlicu u Ogulinu!

Tri su crne ženske spodobe u dugačkim suknjama s navučenim pustenim klobucima, na metlama jašući, dijelile turističke letke o nezaboravnim ljepotama krajolika uz rijeku Dobru.

Prošli smo izlet jednostavno promašila i završila, umjesto na Japetiću iz Samoborskog gorja, na Jarunu. Svi tramvaji toga vikendaškog jutra vozili su namjerno u suprotnom smjeru jer je

neki višetonski šleper srušio tramvajska vodilicu. I Zagreb je pa. Zapadni dio grada odsječen bi za cirkuliranje ljudi, roba i usluga. Sjela sam pod strehu i vijećala koju bih stranicu života okre-nula, kadli žuti, stari i žmirkavi autobus zapraši miotonični pogled. Društvo iz njegova oklopa razbacuje se torbama i urla nedostižnim tro-fejima. Smiju se zaliđeni spljoštenih nosina, umjesto da vozaču viknu: stanite, uzmite našu prijateljicu!

Dok se čudim pjesnicima, autobus je iza semafora. Ja na glupavoj klupi ispraćam lijeno vojnike na dopustu, bake u posjetu svojim unukama, domaćice s grincajgom i noćne ptice sa škanicima toplog peciva. Znam, sve znam! Prawac Jarun. Oslobođena straha zbog svojeg sa-vršenog izgleda razgolitila sam se uz jezero i te nedjelje osunčala na šoderici uronjenih stopala u zagrebačko more. Kišni noćasnji vjetar rastjerao je sve kupače. Sa mnom su uživale patke, možda budući labudići koliko se ja kužim u vodenu faunu, veslači u regatnom treningu i nepokretni ribići što kao šlagirani sjede uperenih štapova ka nepomičnoj sredini rijeke. Gospodin Freud bi u njima video mnoštvo opravdanja za temeljenje elitne škole na ovim prostorima i pozvao ih besplatno na psihoterapeutski kauč. Morala sam po-bjeći.

U sjeni mladih bagremova, na rijetkoj, pod-šišanoj travi, neko je dijete u platnenim kolicima grčevito usisavalо breskvini sok kroz dudicu, jedna je mlada žena listala knjigu i ja sam odlučila sjesti pod susjedno stablo, jer sam u obiteljskom okruženju najčvršća.

Zaista, astrolozi, gurui raznih veličina i kvadrata, doktori ezoterije i kiropraktičari, jehovini svjedoci i sljedbenici Zaratustre proglašili su taj sunčani, svijetli ljetni dan za smak svijeta. Smaka svijeta ipak nije bilo, te je sljedećeg dana objavljena pogreška u tumačenju duhovitog pro-ročanstva stričeka Nostradamusa. Smak se, naime odgada za 2385. godinu. Ukoliko do njega ne dode vrlo skoro, 11. kolovoza ili 9. rujna ove godine. Čovjek mora za takve događaje napuniti želudac.

Bućnica u tankim listovima s jajima, napolj ispečena, hrskala mi je pod zubima (nitko je osim mene nije htio jesti, domaćih životinja nema u blizini, ekološki otpad kod nas u kvartu ne skupljaju), čak nije napolj, nego je pečena tri

četvrt, ali ja sam hrskala upravo tu nepečenu četvrtinu.

Bacati hranu, to moj katolički i konzervativni odgoj ne dopušta! Prečesto su me u djetinjstvu podsjećali na gladne crneke koji bi se od ostataka s mojeg tanjura najeli. Ali, dobro. Nepečenu do kraja bućnicu, domaće proizvodnje, sa sirom, zaliđevala sam obilato mineralnom vodom za koju na ambalaži piše da je originalno izvorska, punjena voda.

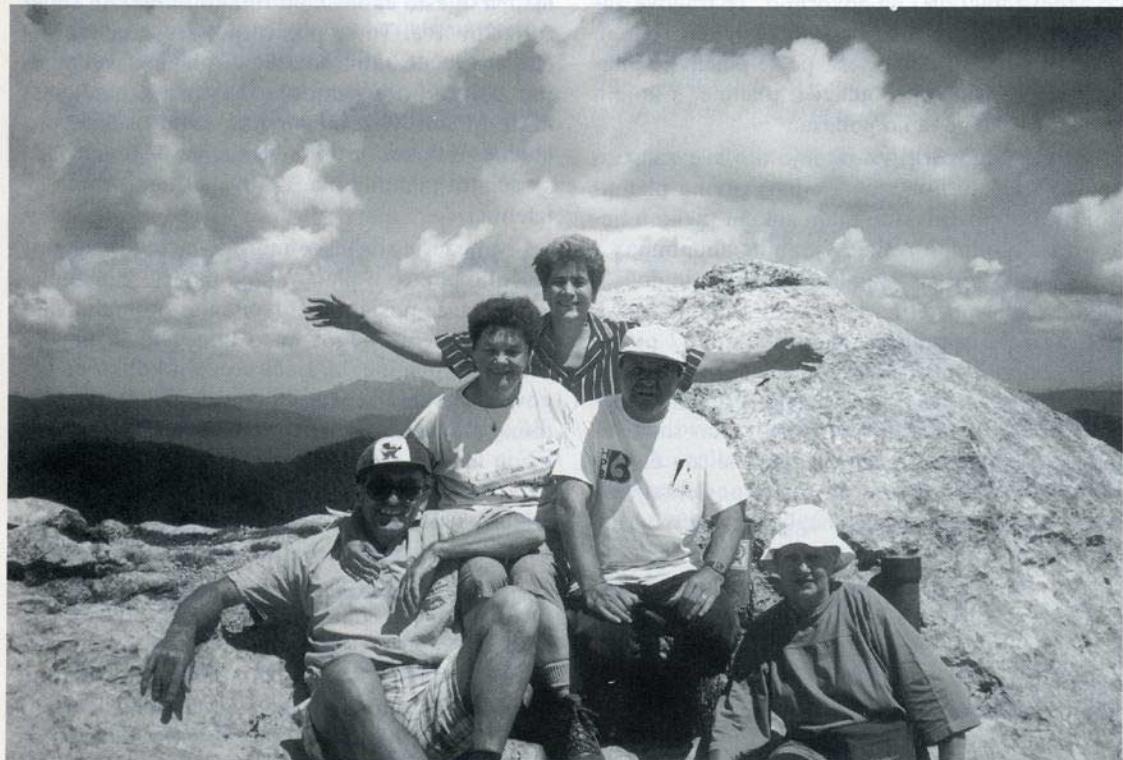
Izgovaram se, jer mjesto na kojem stojim zahtijeva dostojanstvo i sigurno držanje. Mjesto je skakaonica nesretno zaljubljenih bez izgleda da prežive.

Kameni svati, lokalitet od davnina smješten na padinama Medvednice, opjevan u lako pamtljivim stihovima s pravilnim rimama najzagrebačkijeg pjesnika Augusta Šenoe. Gospoda Iva s olakšanjem ustvrdi da su naivni i neshvatljivi motivi za takvo ponašanje. Evo, sad ću vam ispričati kako su ljudi lakovjerni i to još dobro plaćaju. I rasprede priču. Tema: čaranje i bajanje (bauljanje) uz kavu, grah i karte. Dakle, nestalo je muško dijete tvorničke radnice od tri do pet godina starosti. Davno je to bilo. Roditelji angažiraju policajce, kriminalce, vidjelice i vratčare. Pošto prvi u nizu ne obave posao, astrolozi u vijezdama dugo su vrludali mlijecnim stazama. Roditelji dječaka, a posebno majka, bili su očajni (otac je međutim hrabro muški podnosio bol zbog izgubljenog sina). Tvornički su radnici i radnice iz proizvodnje guma za automobile, kao i cipela, neumorno skupljali dobrovoljne priloge za podmirenje troškova tragačima. Nikakav tračak nade. Godine su odletjele kao lastavice na jug, ratnih se godina nisu vraćale u ista glijezda a potom je navratio mir, međunarodna je zajednica diktirala svoja amerikanizirana pravila života i suživota s bivšim zločincima. Zločin ne zastarijeva. Mali se kao nestali dječak pojavio u liku mladog muškarca. Majci je ispričao da je zapamtio adresu i staro prezime, a novi mu roditelji nikad nisu zanijekali usvajanje. Punoljetan je i došao se javiti, u uniformi UN-ovca iz talijanskih postrojbi, zgarište svoje kuće pronašao je bez problema. Otac se neugodno iznenadio. Mama je pala sinu oko vrata, i u nesvjest. Kad je došla k sebi otac je ganut priznao grijeh: sina je, naime, puno godina ranije prokartao, izgubio na kartama. Spuštamo se u stvarnost. Staza ugažena

po vrhuncima planina uska je i posuta kamenjem ili modelirana stubama od krvnih žila drveća. Krećemo se brzo i ne želim zaostajati, premda pomislim kako dalje ne mogu. Ali, mehanički se uspinjem, ne ogledam se po dubinama iz kojih me dodiruju razlistane krošnje, opeće kopriva ili zamahne replika o medvjedima koji su domaćini u visinama Kapele. Nemam vremena uživati u ljepotama igre neba i vjetra u granama koje s druge strane za vedrih dana gledaju more. Međutim, nije dovoljno jednom doći, svakako želim ponoviti putovanje, ali u novim planinarskim cipelama. Spuštajući se onom podsljemenskom vrtacom prema Susedgradu, s otoka u potonulo pretpovijesno Panonsko more, iz Medvedgradske prašume na Savski nasip i bučanje velegrada, skupljala sam zgusnutu pljuvačku i sanjarila o časi hladne vode. Navikla sam se na šljunčano

pomično tlo pod kojim je more pitke ledene vode za cijeli grad. Noge su letjele umorno kroz ljevak, a u dubini sam otkrila to izgubljeno more. Kako sam tresnula, ne znam, ali dizanje je bilo preteško za podizače i bolno za podizanoga. Otegnulo za oboje. Spojila me zemlja ne dopuštajući da se od nje odvojam.

Nisam plakala, nisam jaukala, nisam se ljutila. Nisam bila slična sebi! Prve kuće, ljudi i psi, rijeka Sava. Mogla sam zamoliti u selu čašu vode, ali vodič je (osim što nosi ime po vodi) govorio: Još samo pet minuta do prekrasnog odmorišta za dušu i tijelo, a vodičovo vrijeme potrebno je uvijek pomnožiti s najmanje tri. Moje su nove prijateljice brižno savjetovale andole protiv muskulifibera, hladne obloge na mjesto udarca i toplu kupku protiv eventualnih krpelja. Hvala, hvala svima, ulica je Meglenjak, doći ću ponovo.

Na vrhu Bijelih stijena (1335 m)

Foto: Žarko Nikšić

PLANINE I KAKO IH VOLIMO

Podaci iz jedne planinarske ankete na Velebitu

JAGODA MUNIĆ, Zagreb

Jeste li kada primijetili, planinareći našim planinama, nešto što u njih nikako ne spada? Većina će, pogotovo iskusnih planinara, speleologa i alpinista koji su gotovo bez iznimke svi do jednog iskreni ljubitelji planina i prirode, odgovoriti slično: ima smeća. Doista, gotovo se svugdje u blizini planinarskih domova, omiljenih izletišta i uzduž planinarskih puteva može zamijetiti poneki opušak, odbačena ambalaža proizvoda svih vrsta ili čak karoserija automobila. Divljih odlagališta ima, gotovo bez iznimke, na svim mjestima gdje pogledate, uključujući čak i ona koja nose naslov zaštićenih: na Velebitu, Žumberku, Risnjaku, Bijelim i Samarskim stijenama, a o Medvednici da i ne govorimo. Te tragove zasigurno za sobom nisu ostavili planinari (barem ne oni pravi), ali netko jest, pa se postavlja pitanje tko još osim njih odlazi u planine, s kojom svrhom i kako se tamo ponaša.

Želeći odgovoriti na pitanje tko sve zalazi u planine i kakav ima stav i odnos prema planinskoj prirodi proveli smo malu anketu tijekom ljeta prošle godine. Anketa je bila anonimna, a uzorak ljudi koji su ispunili anketu bio je dobровoljan, dakle posjetitelji su sami odlučili žele li je ili ne žele ispuniti. Sudjelovala su 182 posjetitelja, najviše na Zavižanu, a manje u Domu u Paklenici te na Radlovcu. Jasno, problem odlaganja smeća u planini nije usko vezan samo za područje Velebita, već je karakterističan za sve naše planine, kao što je i struktura posjetitelja na ovim mjestima drugačija nego u drugim našim planinskim područjima.

Najviše posjetitelja dolazi iz urbanih sredina kao što su Zagreb (70 posjetitelja ili 39%) i Rijeka (32 ili 18%). Među njima zastupljene su svi naraštaji, od 10. do 83. godine, a najviše ih je mlađih od pedeset godina. Zanimljivo je da je najviše posjetitelja u četrdesetim godinama, a odmah do njih su oni u dvadesetima. Gotovo svi su srednje i visoko obrazovani, što je u skladu sa

stoljetnom tradicijom planinarstva kao kulturnog pokreta. Najviše je studenata (11%) i učenika (15%), dok su umirovljenici na trećem mjestu (9%). Reklo bi se - ljudi s dovoljno slobodnog vremena i malo novaca. Spolovi su gotovo ravnomjerno raspodijeljeni, iako je muškaraca malo više nego žena.

Od samoga svog razvoja planinarstvo se u svom odnosu prema planini i boravku u prirodi razlikovalo od izletništva. Planinarstvu je, nai-me, osim uživanja u ljepotama bila i svrha da poduči, istraži i osvoji nepoznate predjele. Danas međutim, u većini zemalja Europe i svijeta, a postupno i u nas, klasično planinarenje sve više ustupa mjesto ekološkom turizmu i novom smjeru izletništva. Ta se pojava povezuje sa sve većim mogućnostima dolaska u planinu zahvaljujući boljim prijevoznim sredstvima, prometnicama i opremi. Niže planine su za to osobito prikladne. U anketi je 54% ispitanika odgovorilo da se smatra planinarama, a 40% su napisali da su izletnici.

Najteže je, dakako, utvrdili razloge i najpri-vlačnije pojave u planini koje najviše zaokupljuju i privlače posjetitelje. Ispitanici su imali neko-liko ponuđenih odgovora o tome što ih najviše privlači u planine, birajući po volji koliko će odgovora zaokružiti. Najprimamljivije pojave u brdima su: svjež zrak (18%), vidik (16%), mir i tišina (16%), šume (14%), krške pojave (12%), bilje (10%), dok je šest posto ispitanika zaokružilo sve navedene opcije.

Mislite li na Velebit kao na planinu na koju se satima mukotrпno penju uznojeni planinari, imate pogrešnu sliku, barem što se ljetnih mjeseci tiče. Najviše posjetitelja stiže automobilom, zatim pješice, a ostala prometna sredstva su, zbog loših prometnih veza, znatno manje zastupljena. Izuzetak su, naravno, društveni izleti, na koje planinari dolaze u iznajmljenim autobusima. Jedna je od prednosti posjete automobilima i

autobusima i mogućnost kratkotrajnog boravka u planini. Tako je najviše ispitanički bilo u jednodnevnom posjetu, dok su ostali ostajali uglavnom do ukupno pet dana. Međutim, ima i izuzetaka, pa je čak šest osoba boravilo ondje 20 dana, a dvije čak 40 dana. Kako tu više ne možemo govoriti o izletu, već o ljetovanju, vrijedi spomenuti da su to bili umirovljenici s bogatim planinarskim iskustvom.

Duži boravak na Velebitu zahtijeva kako fizičku spremnost, tako i pristanak na skromne zahtjeve za komforom, ali s druge strane, takav odmor zahtijeva vrlo skromna finansijska sredstva, pa nije ni čudo da su umirovljenici jedna od najviše zastupljenih skupina posjetitelja, pogotovo za duže boravke.

Oni posjetitelji koji u planine dolaze pješice, uglavnom ne ostavljaju praktično nikakav negativni utjecaj na okoliš (ne bacaju smeće, ne trguju bilje i cvijeće, ne ubijaju životinje i sl.). S motoriziranim izletnicima je malo drugačije, jer njihova vozila ipak onečišćuju zrak i svaraju buku koja može ometati životinjski svijet. Međutim, to je tek neznatan negativan utjecaj za razliku od ostavljanja krutog otpadnog materijala uz ceste i stvaranje divljih deponija. Ispitanici ankete zamjetili su smeće kod planinarskog doma na Zavižanu (uz cestu), na Štirovači, kraj Krasnog, te uz cestu Sveti Juraj - Senj (što je teško ne primi-

jetiti jer je na jednom obronku deponija). Smetlišta uz Krasno i cestu ispod Oltara služe kao neuredena odlagališta smeća za stanovništvo, dok je ono na Štirovači zajedničko djelo šumskih radnika i izletnika, a smeće kod planinarskog doma na Zavižanu gotovo je isključivo djelo izletnika i planinara. Odvoz i saniranje tih nakupina smeća dosad nisu riješeni. Primjera ima još, nažalost, ne samo na Velebitu.

Na kraju, evo nekoliko zaključenih misli o tome što možemo učiniti da nam planine budu i dalje lijepе (odnosno još ljepše i urednije):

1. Smeće koje donešemo, odnosno stvorimo, ponesimo sa sobom s planine.
2. Upozoravajmo i upućujmo one koji se u planini ne ponašaju primjereno.
3. Ako možemo, pokupimo ono što je ostalo iza drugih.
4. Shvatimo da planine moraju živjeti duže nego mi.

Autorica je speleolog u PDS "Velebit" i mr. sc. ekologije, zaposlena na Institutu "Ruđer Bošković" u Zagrebu. Pomoći i podršku u provođenju ankete pružili su Vladimir Mesarić, Neven Petrović i Božica Papeš, domaći na Zavižanu Ante Vukušić te svi oni entuzijasti planinari i izletnici koji su je ispunili.

CRNODABARSKA ČAROLIJA

VIŠNJA HOJANIĆ, Zagreb

Prvi pogled na Crni Dabar uronjen u polusjenu zimskog dopodneva, i opet se u meni javlja onaj osjećaj koji mi samo Velebit može dati. Duboko ispod mene, dabarska školjka blista na jutarnjem zimskom suncu i mami tajanstvenošću svojih sjena. Provlačim se kroz drveće obavijeno svjetlećim plaštem satkanim od inji i sunčanih niti, kroz suze okristaljene trave i ledene krune komorača. Dolazim do kamenog zdenca gdje iznenadni udar tuge ulazi u moju dušu iz nje-gova smrznutog okna koje me gleda iz nekoga drugog svijeta. Naslućujem staze kojima su

hodali bivši žitelji, zamišljam dječji zaigrani smijeh, zvuk zvona s vrata ovnova predvodnika, bat koraka umornog starca koji je cijeli dan otimao zemlju kršu. I gledam ogoljele kosture kuća oko kojih titraju sjene onih koji više nisu ovdje i koji su živjeli iskonski život koji možda ne bih znala živjeti unatoč čežnji za njim. I trajem u vremenu smrznutom u neponovljivom satu u kojem je ova vanprostorna dolina učinila ukorak u mene i dala mi zauvijek dio svoje ljepote kako bih lakše otišla odavde.

SUSRELE SMO MEDVJEDA

MARTINA TRNJAR, Zagreb

Doći na Velebit i na Premužićevu stazi nedaleko od Zavižana ugledati medvjeda, uistinu je doživljaj koji se pamti. Dogodilo nam se to već na početku našega trodnevnog boravka na Velebitu.

Dom na Zavižanu dočekao nas je pod sivim oblacima. Prošle se noći spustila kiša koje već dugo u tom kraju nije bilo. Ujutro se lagana sumaglica dizala iz velebitskih duliba, a sva je priroda odisala svježinom noćasnje kiše. Unatoč nestabilnu vremenu, namjeravali smo obići Premužićevu stazu do doma na Alanu. U sedam sati ujutro već nas je na prvoj livadi dočekalo sunce poželjevši nam dobrodošlicu. Uživali smo u laganoj šetnji kroz šumu koja je mirisala svježinom jutarnje rose. Kada smo prošli spomen-ploču ing. Premužiću, planinaru koji je pokrenuo otvaranje ove staze, već smo se prilično razbudili i postajali sve glasniji. Radost nam je obuzimala srca dok smo otkrivali ljepote netaknute prirode. Poneseni tom radošću bezbrižno smo prevaljivali prve kilometre našega puta uvjereni kako još

nitko živ toga jutra nije prošao ovom stazom.

Odjednom, naša se mala četa tako naglo zastavi da umalo ne popadasmo jedan preko drugoga. Riječi su nam zastale na usnama ošinute iznenadnom tišinom. Tim jasnije zazvučao je manin glas trepereći od uzbuđenja:

"Vidjela sam medvjeda!"

Trenutak zapanjenosti i nevjerice. U prvi tren pomislila sam kako je to samo obična velebitska šala, no i tata je bio svjedokom ovoga doista nesvakidašnjeg susreta.

- Ugledala sam medvjeda na zavoju staze kako ide prema nama - pripovijedala nam je mama.

- Kad me ugledao, pogledi su nam se sreli. Tako smo se neko vrijeme gledali. Tada je pobjegao u gustiš iznad staze, evo tu negdje - pokazivala nam je mladu šumu lijevo od staze. Pažljivo smo pratili svaku njezinu riječ i još pažljivije se obazirali lijevo i desno ne bismo li možda i mi ugledali medvjeda. Zahvalilo nas je radosno uzbudjenje. Ta ovako nešto nismo mogli ni sanjati. Još dugo smo hodali stalno iščekujući da se iza nekog žbuna ili kamena pojavi medvjed. Pratili smo svaki drhtaj granja i šum otpala lišća, no nismo ga više ugledali.

Oko nas sve se gibalo, lelujalo, planine su se mreškale u mirno predvečerje odnoseći zauvijek sa sobom dio nas, naše snove i ispunjene želje, čeznutljive poglede i ushite oduševljenja. A mama su predale svoj mir i zanos zbog blizine neba, ispunjavajući naša srca novom snagom volje i otvarajući nam duše za istinske ljepote života.

ŠATORINA

MIRJANA IVASIĆ, Karlovac

Kada sam koncem lipnja mjeseca pohodila najljepšu našu planinu - Velebit, doživjela sam ga u nekom drugom svjetlu. Skrio se Velebit, ovit maglom i omotan plaštem kiše od mojih pogleda i koraka. Nije me tada želio primiti na svoje staze, kukove, vrtače, bujadnice, vrištine, proplanke i dulibe. Nikada, uistinu nikada, nije dan svoj dolazak na Velebit nisam požalila. Ni kad sam kisnula i šibao me vjetar, kao ovoga puta. Velebit je uvijek dražestan, krasan, prelijep, veleban. Provedoh divan kišni vikend na Zavižanu, otimajući kiši i magli, korak po korak, djeliće staze prema Oltarima. Toga vikenda ostala je planina neumoljiva pokazujući svoju inatnu, divlju čud, tvrdokornu odlučnost koja je vijekovima već čini takvom kakva jest. Vratih se kući puna dojmova o nekom drugaćijem Velebitu, ovitom i skrovitom. Kao da je tih dana želio biti sam sa sobom i kao da je poručivao: ako me štujete, doći ćeće opet kada meni bude volja pustiti vas k sebi.

I došli smo. Polovica je srpnja mjeseca i u nama tinja tiha nada i želja doživjeti vedru velebitsku noć, bistrinu velebitskog jutra i topli ljetni dan. U kasnoj noći prihvatio nas je Velebit u svoje okrilje otvarajući svoje puteve i nama i svim ostalim dobrohotnim putnicima namjernicima. Divotna je planina u svojoj noćnoj ljetnoj mirnoći. Kao da je netko u duboku noćnu tamu utkao tisuće i tisuće dragulja, takvim se doima zvijedano nebo. Ponosan je i čaroban ovaj naš Velebit. Iako je u našem Karlovcu ostalo za nama tridesetak stupnjeva Celzijusovih (u hladu), na Dokozinoj plani (1259 m), naglih oko desetak stupnjeva niže natjeralo nas je da upalimo ugodnu logorsku vatru. Uz pucketanje plamena teče velebitska noć i razgovor ugodni počesto zastaje, stišava se. Oči bježe po odrazu Šatorine prema visini 1623 m, pa sve više po tamnom baršunu i iskričastim, treptavim zvjezdama, daleko, visoko, nedohvatno. Teško je riječima opisati nešto toliko duboko dojmljivo kao što je ljetna, zvijezdama osuta velebitska noć. Mislim da se to mora doživjeti da bi se moglio razumijeti i zavoljeti.

Na tren, učini mi se vrijeme je stalo i ovo je moje prvo noćenje na Velebitu, u Anića luci, u klancu Velike Paklenice. Ona proljetna svibanjska noć prije gotovo dva desetljeća, noć u kojoj se rodila naša uzajamna ljubav što evo nepomučena traje i traje. Velebit je toliko impresivan da svakog svog posjetitelja već pri prvom susretu osvoji u jednom dahu i zauvijek ga veže finim nitima svojih draži kojima obiluje u neograničenim razmjerima. Da, ovo je ista ona zvjezdana noć i ja sam ista kakva sam bila. No vrijeme prolazi i, na sreću, neke se stvari uopće ili nimalo ne mijenjaju. Ja i dalje volim Velebit poput najdražeg prijatelja, i posjećujem ga, i divim mu se, i znam - i on prihvata mene.

Plavi se zora i probija kroz grane stoljetnih borova. Tek bojažljivi traci magle pokušavaju oviti proplanak i naše šatore, no već se tope, bježe i nestaju u prvim tracima sunca. Svoj stozasti vrh Šatorina otima noćnoj tišini i po njenim se padinama spušta sunčani plašt sve do našeg tabora, duboko dolje u njenom podnožju. Blago obasjava sunce naše šatore i budi zaspale planinare. Na Dokozinoj plani, toj planinskoj livadi koja je tko zna kako i kada otela svoj travnat sag okolnoj šumi i ne dopušta joj da je preuzme, pod samim nogama povisoke Šatorine, sunce se pojgrava sjenama i granama. Blagodati moderne tehnologije omogućile su nam da te trenutke ulovimo i pohranimo na video vrpcu. Tako onima koji su ostali doma prenosimo makar djeliće nezaboravnog velebitskog praskozorja. Budenje novog dana donosi mi miris šume i opija me snagom i čvrstinom. Te osjećaje pohranjujem u čarobnu kutiju sjećanja koju otvaram onog trenutka, čim se od planine odmaknem. Do novog susreta svakodnevno posijem u nju i prebirem trenutke kao da su dragocjenosti neprocjenjive vrijednosti. Za mene i jesu.

U logoru jutarnji žamor. Miris Velebita na trenutak nadjačan mirisom vruće crne kave i začas već kolona s naprtnjačama na ledima nestaje u crnogoričnoj šumi. Staza obgrluje preduboku vrtaču što nam je neprestance s lijeve strane i

gotovo neprimjetno svladava visinsku razliku. Hladovina stoljetnih debala čini uspon ugodnim i laganim. Ne možemo a da se ne sjetimo graditelja ove predivne staze, ing. Premužića, čovjeka koji je svojim beskrajnjim entuzijazmom omogućio tolikim naraštajima planinara i ostalih putnika namjernika sigurno i neometano uživanje u divljim ljepotama Velebita. Njegova je staza uistinu vrhunski primjer kako treba graditi i trasirati planinarske puteve, a ujedno i nakon toliko godina uzor današnjim projektantima. Svladavanje visinske razlike od gotovo 600 metara zadihvjuće je lagano, a napor nezamjetan.

Odjednom, na izlazu iz šumskog pojasa, otvara se impozantan pogled u dubinu, a naši su šatori sitne točkice na svjetlozelenom otočiću u nedoglednom moru šume. Tu je kontrolna točka VPP-a, upisna knjižica u limenoj kutiji i žig. Lijevo od nas bijele se Veliki Kozjak i Bačićuk, a desno mami pogled Jadransko more. Ispred nas vrh Šatorine zove i obećava još dojmljivije vidike. Nezaboravno! Staza grli Šatorinu s desne strane i u poluzagrljaju izvodi nas na

sam vrh. Razgled koji nam se nudio očima nemoguće je opisati. Pogled bježi naokolo i nigdje se ne može zaustaviti jer tamo lijevo ljepše je, dolje je jasnije, desno je dalje, gore je više...

Poigrala se Šatorina našim osjećajima i ostavila nas bez riječi i mogućnosti komentara tolike ljepote. Nismo se nadali toliko bezgraničnim vidicima. Poželi tada čovjek da nikada ne prestane dan, da vrijeme stane i nikada se više ne pomakne i da zanavijek ostane tu u toj surovoručitomoj ljepoti neponovljivog Velebita. A mora se sići! Ni lani kad smo bili ovdje nismo željeli sići, pa ipak smo moralni. Valjda samo zato da bismo opet mogli doći. Ali kada dođemo sljedeći put, neće to biti isti uspon, bit će poseban na svoj način. Velebit svaki naš dolazak nagradi nekim novim doživljajem, obogati novom spoznajom, oplemeni novim dojmom, probudi novom ljubavlju, podari novim ushitom. I to je ona neraskidiva nit koja nas čvrsto veže, nevidljiv trag koji nas uvijek vraća Velebitu i njegovoj veličnosti.

Šatorina sa Crnog padeža

Foto: Č. Kušević (1930)

VESNA JURKOVIĆ, Šibenik

Rujanskog nedjeljnog jutra uputili smo se ka Promini, poznatoj planini u šibenskom zaledu. Po svojim prirodnim zanimljivostima i prekrasnim vidicima s vrha na šibenski arhipelag, Promina je znana i planinarima i ljubiteljima prirode. Ono što Promina pruža, čini je još više zanimljivijom.

Približavamo se Drnišu. S druge strane puta, iznad provalija kanjona Čikole, uzdižu se kameni ostaci stare turske tvrđave. Rijeka Čikola, s brojnim malim kaskadama, kontrast je bezvodnom kršu kroz koji vijugavo teče. Stižemo do Trbojunja, nekadašnjeg rudarskog naselja, odakle počinje uspon. Prolazimo kroz mjestišće, privlačeći pozornost mještana svojim raznobojnim ruksacima. Radoznao nas pitaju: Planinari, idete li na Prominu? Mi im s ponosom potvrđujemo, nastavljući uskom stazicom, koja se postupno uspinje. Oko nas se šire mirisi raznovrsna planinskog bilja. Bura blago njiše grane borova, željeći nam tako "dobrodošlicu". Stižemo do kapelice, gdje je mali odmor. Slikovit vidik na kraljik, a pogotovo na Drniš!

Nastavljamo makadamskom cestom, a zatim pratimo dobro izvedene markacije, postavljene na kamenu ili drveću. Na nekim mjestima izvriju kamene litice - neopisiv spoj zelenila s kamenom. Uživamo u veselom cvrkutu ptica. Šarene cvjetne površine raširile su se po prominskim livadama, a staza vijuga čas preko kamenjara, čas kroz gustu hrastovu šumu. Odjednom ispred nas iz šume hrasta izranja svojom bijelom fasadom prominski planinarski dom. Kao bijela gljiva, koja dražesno izviruje iz zemlje.

U domu je nekoliko drniških planinara, koji vrijedno završavaju mali kameni zid uz dom. Rad za svaku pohvalu. Pogotovo su me obradovala, a i iznenadila, stabla mladih borića u ograđenim kamenim okvirima. Bilo ih je na brojnim mjestima oko doma. Na nekim mjestima zemlja je toliko ispucala od suše, da pukotine izgledaju kao od zemljotresa. U blizini doma su poznata izletišta Veliki i Mali Točak, ali ovoga

puta nisam išla ni na jedno, nego sam se šetala oko doma uživajući u okolišu. Promina se diči mnogobrojnim stablima hrasta, koji je postao i simbol PD "Promina" u Drnišu. U prekrasnoj i gustoj prominskoj miješanoj šumi, koja je počela polako oblačiti jesenske boje, nailazili smo i na razno ljekovito bilje. Uživali smo berući velike plodove kupina. Grane su im se od težine plodova povile ka zemlji. Visoka trava njihala se od povjetarca, a njen šum izgledao nam je kao tih šum mora. Uživala sam u prominskoj idili, koja me toga dana neodoljivo privlačila kao nikad do tad.

S terase doma pružali su se prekrasni vidici, na sve strane, a otoci su se kupali u odsjaju plavetnila mora.

Promina s drniške gradine

Foto: Dr. Ž. Poljak

Našem ugodnom boravku primakao se kraj. Zahvalili smo se na gostoljubivosti drniškim planinarama i, oprostivši se s njima, spustili se s planine, svi zarumenjeni od čistoga prominskog zra-

ka. Promina nas i dalje mami svojim tajanstvenim zovom.

IZLET NA JELENC

Crtica iz riječkog planinskog okružja

DARKO POPOVIĆ, Rijeka

Jelenc je vrh na krajnjem zapadu Gorskog kotara blizu granice sa Slovenijom. Izletnički je malo posjećen, a razlog tome je što mu se mora dosta prilaziti. No, sve što je teže pristupačno i dohvatljivo ima i veću vrijednost. U ovom slučaju to je netaknutošća i divljina prirode koja je lišena čovjekova utjecaja. Time je užitak za istinskog planinara veći. Uz malo sreće i tišinu može se sresti divljač koje na ovom području ima dosta. Ljubitelju botanike i planinskog cvijeća izlet može pružiti veliko uzbudjenje ako se poduzme u kasno proljeće, tj. drugom polovinom svibnja, jer se snijegovi ovdje prilično dugo zadržavaju pa se priroda kasno budi. Za planinare će vrh biti zanimljiv i zato jer je sastavni dio Goranskog planinarskog puta. Vrh je gola glavica, tako da omogućava dobre i daleke vidike prema Sloveniji na sjeveru i zapadu, na Kvarner i "Grobničke Alpe" prema jugu te na Gorski kotar prema istoku.

Kako doći do Jelanca?

Prilaz do Jelanca s Platka pogodan je za sve one koji u jednom danu žele doći do Jelanca i nazad. Od skijaškog doma "Platak" treba nastaviti cestom koja vodi prema Gomancu. Nakon desetak minuta hoda desno u šumu skreće markacija prema Gušlici. Naš put nastavlja i dalje cestom, koja odavde više nije asfaltirana. Na 3. km od doma na Platku, oko 15 minuta hoda od skretanja za Gušlicu, dolazimo do odvojka za Jelenc. Naš put skreće desno, a cesta nastavlja lijevo, te s njom i markacija Riječke obilaznice prema Hahlićima. Krećemo se markacijom Goranskog planinarskog puta, koja nas ubrzo dovedi do ponikve Velo Snježno. Put vodi uz rub po-

nikve skoro do njezinog kraja. Tu je nekad stajala rampa, a i danas se zamjećuju njezini ostaci. Odavde započinje uspon jer smo se do sada kretnali manje - više po ravnom dijelu. Oko jedan sat hoda otkako smo napustili cestu, dolazimo na raskrižje planinarskih puteva. Desno markacija vodi na vrh Planinu i dalje na Gušlicu i Snježnik, a markacija lijevo nastavlja prema Jelencu i Medvejcima. Sada smo se priključili planinarskim putevima Snježnik - Snježnik i Rijeka - Ljubljana, koji od Snježnika vode do Klanske police i dalje u Sloveniju. Narednih pola sata pretežno se hoda po ravnom dijelu, uz svladanje manjih uspona, do sljedećeg planinarskog križanja. Desno se odvaja put na vrh Jelenca, a lijevo nastavlja markacija dalje prema Medvejcima i Sloveniji. Sve ovo vrijeme kretnali smo se kroz šumu bjelogorice bukve i favora. To znači da ljeti spomenuta šuma pruža zaštitu od jakog sunca i nesnosne vrućine. Započinjemo završni uspon prema Jelencu, koji traje oko 40 minuta hoda od prije spomenutog križanja. Konačno, evo nas na vrhu. Pogled je prekrasan na slovenski Snježnik, Medvejce, "Grobničke Alpe", Gušlicu, Snježnik, Risnjak... Ako je sunčano vrijeme, planinar se može i sunčati jer na vrhu ima mjesta gdje se lijepo može zaleći. Preporuka je ne žuriti s vrha, već se dobro opustiti i doživjeti iskonsku tišinu planine. Dodite i neće vam biti žao.

Nekoliko impresija s moga posljednjeg izleta na Jelenc!

Izlet na Jelenc poduzeo sam početkom travnja mjeseca. Na putu do Jelanca ima još uvijek dosta snijega, na pojedinim mjestima i više od 1

metar. Dan je vedar, bez oblaka i vjetra tako da sunce jako grije. Svake godine u ovo doba, možda malo prije ili kasnije, započinje borba između proljetnog sunca i zime. Zima se znoji, snijeg se topi, ali to zasigurno nije još konačan poraz zime ove godine. No, na vrhu Jelenca zima je izgubila bitku tako da snijega nema. Čak, što više, sunce je ugrijalo zemlju i suhu travu, tako da je veliko zadovoljstvo nakon uloženog napora pri usponu, ispružiti se na topao prostirač i prepustiti se milovanju sunčevih zraka. Vidici su daleki. Svi osjeti uživaju a tijelo se raduje ovom doživljaju. Samo osjetu sluha malo je neobično jer nema ničega osim tišine. Tu i sada postoji priroda sa svojom beskrajnom ljepotom i savršenošću, postoji tišina i postojim ja. Tišina mi pomaže da sredim svoje rastrgane misli što ih donosim iz gradskog života. Iz svakodnevne životne ludnice gdje svaki čovjek igra nebrojene životne role, navlačeći svaki čas drugu masku. Evo rijetkog trenutka kada sve te maske mogu skinuti i biti sam svoj, biti dio prirode. Pitam se koliko još ljudi osjeća potrebu da se vraćaju prirodi i da budu njezin dio. Koliko je u čovjeku još ostalo iskrenosti, da povremeno napusti sve životne

uloge što ih je preuzeo na sebe i da bude dio neiskvarene i nepatvorene prirode?

U ovoj tišini mogu na miru, bez ikakve žurbe i ometanja, razmisliti o svim problemima koji me tište, još jednom prizvati sve ugodne doživljaje koje sam doživio od zadnjeg posjeta prirodi, uročiti u sebe i tu ostati koliko god mi se to sviđa. Vjerujem da to mogu samo tu, u prirodi. Čim se vratim nazad u gradsku vrevu, moram ponovo navući razne maske, ispunjavati razne obvezе, dužnosti i zadatke te igrati uloge koje su mi dodijeljene ili koje sam si sam nametnuo. Više nisam svoj, već postajem svačiji i ničiji.

Tišina me čini svjesna svoga postojanja jer osim sebe ne čujem ništa. Biti svjestan sebe znači biti svjestan svojih vrijednosti, pa i vrijednosti da se čuje tišina. Tko zna slušati tišinu, zna slušati i sebe. Gdje ćemo većega životnog zadovoljstva od onoga da znamo slušati sebe, jer jedino tada smo u harmoniji i skladu s prirodom.

Posjet Jelencu bio je još jedan dan druženja s prirodom, tišinom i sa samim sobom.

Na vrhu Jelenca

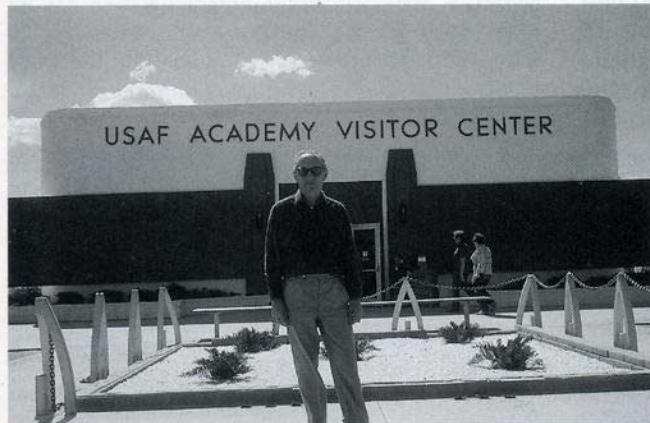
Foto: V. Starčević

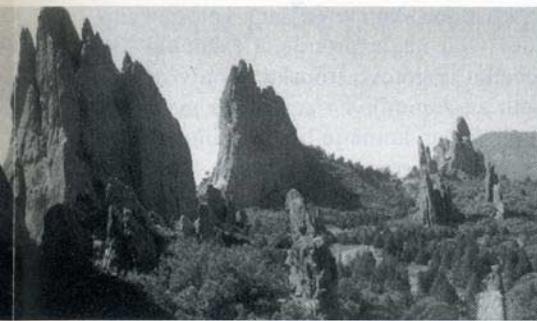
PIKES PEAK

Tramvaj na 4301 metar do "Najviše kuće" u SAD-u

Dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

Stotinjak kilometara južno od Denvera, glavnoga grada savezne države države Colorado, može se na "najjeftiniji" način osvojiti jedan četritisecnjak, što u planinarskom pogledu i nije šala. Riječ je o Pikes Peaku, koji je visok točno 4301 metar, dakle, samo pola kilometra niži od Mont Blanca. Na vrhu se nalazi još jedan kuriozum u američkim razmjerima - "Summit House", kuća koja nosi naslov najviše kuće u SAD-u, dakako, ne po visini zgrade nego po svome smještaju. Sljedeći je kuriozum svjetskog razmjera to što do vrha vodi najviša zupčana

Lijevo: Pikes Peak pod snijegom

Gore: Garden of the Gods

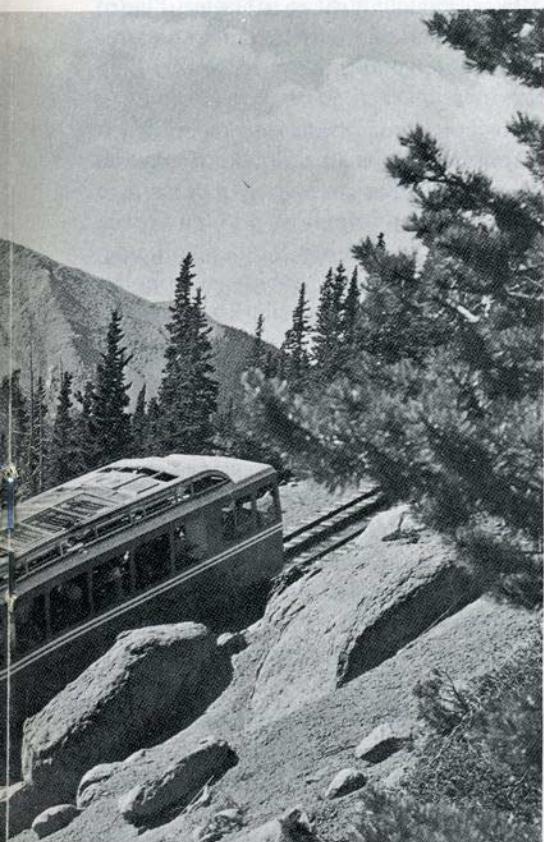
Desno: Summit House

Desno dolje: Svizac na zupčanim tračnicama

Dolje: "Tramvaj" za 4301 metar

Savsim lijevo: Ulaz u Zrakoplovnu akademiju i

Cadet Chapel

željeznicu na svijetu. Na putu pak od Denvera prema Pikes Peaku još je jedna svjetska znamenitost, glasovita crkva u Colorado Springsu. Pa hajdemo redom!

Colorado Springs je znamenit po Američkoj vojnoj zrakoplovnoj akademiji (Air Force Academy). To je zapravo čitav jedan grad u kojem je vrhunsko vojna ustanova najmoćnije svjetske sile. U središtu kampusa nalazi se crkva koja je zbog svoje jedinstvene arhitekture ušla u sve priručnike iz povijesti svjetske umjetnosti pod imenom Cadet Chapel. Pitanje je sada kako ući u vojni kamp, jer smo u Europi navikli da su takve ustanove zbog vojnih tajni strogo čuvane. No ništa lakše od toga. Na ulazu je Visitor center gdje će vas vrlo susretljivo uputiti kako stići do crkve, čak ćete besplatno dobiti vodič s autokartom da se lakše snađete. Kada stignete do crkve, osupnut će vas njezine dimenzije i 17 tornjeva visokih po 50 metara. Građeni su samo od stakla i aluminija, a trebaju podsjećati na bijele svijeće što strše prema nebu. Sagrađena je 1961. g. po projektu Gordona Bunshafta i Waltera Netscha, a služi svim religijama, jer svaka ima bogoslužje u određeno vrijeme. Ako se bojažljivo pitate smijete li usred vojnoga kampa fotografirati, dilemu će vam odmah riješiti tabla s natpisom "Photo Point", koja označava mjesto odakle se najbolje može crkva obuhvatiti fotoaparatom. Vrlo praktično, jer ne treba gubiti vrijeme kružeći oko crkve. Uostalom, u kampu je svuda i sve dopušteno slikati bez obzira jeste li Amerikanac ili imate stranu putovnicu.

Nekoliko kilometara iza Colorado Springsa stiže se u glasovito turističko mjesto Manitou Springs. Tu su ljekoviti topli izvori, zatim područje slikovitih crvenih stijena Garden of the Gods, kamo se obično dolazi uživati u zalasku sunca, i ono zbog čega smo tu - polazna postaja tramvaja za Pikes Peak. Riječ je zapravo o zupčastoj željeznicu s dva vagona, koja odjednom može prevesti 216 putnika. Polazak je pet puta na dan, a povratna karta stoji 20 dolara (djeca 10

dolara). Na usponu, koji traje sat i četvrt, zanimljiv je doživljaj nagla promjena različitih klima: na početku je gotovo tropnska, a na vrhu polarna. Usput su zanimljivi i susreti sa sviscima. Taj veliki glodavac, kome je latinsko ime mrmita, sličan je minijaturnom medvjedu, a živi samo u alpskim visinama (u Hrvatskoj ih nema). Svisci veselom cikom dočekuju vlak jer su navikli da im putnici dobacuju hranu. Zanimljiva životinja, koja se za kratka ljeta mora dobro potkožiti da bi onda mogla gotovo sedam mjeseci spavati zimskim snom. Zimi se svisci u podzemnim brložima smotaju u klupku, a kada zaspnu, puls im pada na samo jedan udarac u minuti. Iako su Amerikanci vrlo ponosni na svoju tehniku, ovdje se posebno naglašava da su zupčanu željeznicu konstruirali Švicarci, inače poznati u svijetu po brdskim željeznicama. Tramvaj napokon stiže na sam vrh (4301 m), gdje je u vječnom snijegu i ledu okovana Summit House. Zgrada sadrži restoran, prodavaonicu suvenira i malu zbirku prirodoslovnih izložaka koji ilustriraju prirodna svojstva Pikes Peak. Vrh se ubraja u lanac Rocky Mountains, a kako se nalazi malo po strani od glavnoga grebena, pruža vrlo širok i lijep vidik.

Ovdje posjetitelj ima prilike da eksperimentira s visinskom bolesti, jer je zrak tako rijedak da je parcijalni tlak kisika prepolovljen. Dosta je popeti se malo brže stubištem na prvi kat zgrade pa da se zadišete kao da ste trčali na Sljeme. Osjetljiviji pojedinci ovdje dobiju glavobolju, neki čak povraćaju, no nakon silaska sve začas prođe.

Do samoga vrha može se usred ljeta, kada se snijeg toliko otopi da mogu prodrijeti ralice, stići i automobilom. Za razliku od autocesta koje su svuda u SAD-u besplatne, ovdje se plaća cestarna jer je riječ o privatnoj cesti. Sve obavijesti mogu se dobiti u Turističkoj poslovniči na dverskom glavnom trgu, a brojne turističke poslovnice organiziraju jednodnevne izlete u Colorado Springs i na Pikes Peak.

IDUĆI BROJ IZLAZI SREDINOM PROSINCA

Broj za studeni i prosinac izaći će kao dvobroj na 48 stranica. Ova je restrikcija uzrokovanja velikim brojem dužnih pretplata i nedostatkom finansijskih sredstava. Molimo dužnike da što prije namire svoja dugovanja, a sve pretplatnike upozoravamo na ispravan način popunjavanja uplatnica kako je to navedeno u impresumu i na kraju časopisa.

VELIKE ŠTETE U PLANINI KRNDIJI

DRAGO TROŠELJ, Našice

U noći od 21. na 22. lipnja, snažan olujni vjetar nanio je velike štete, koje se još uvijek utvrđuju, na središnjem dijelu Krndije, a time šumarstvu ali i planinarima.

Kako na svu sreću na Krndiji tijekom tog orkanskog naleta nije bilo očevidaca (osim jadnih i uplašenih životinja), kakva je bila snaga vjetra i neobičnog nevremena, može se vidjeti u golemu mnoštvu porušenih bukvi i hrasta kitnjaka, čija su orijaška stabla čupana iz korijena.

Procjenjuje se da je na području tog dijela šumarije Đurđenovac srušeno preko 10 000 m³ stabala i to uz vršni greben Krndije, između starih "raškovačkog" puta, pa sve do iza Dobre vode, odakle je inače najbrži silazak za Kutjevo (oko 1 sat). Toj masi treba pridodati i srušena stabla na dijelu Javora u količini oko 2 200 m³, a kojim dijelom upravlja šumarija Orahovica.

S obzirom na to da je vjetar svoj razorni učinak imao na istom području i s druge strane Krndije, kojim gospodari šumarija Kutjevo, može se uzeti da je i tom području nanesena šteta.

Upravi šuma u Našicama saznali smo, a i mi sami smo vidjeli, da se uz pristigla pojačanja iz drugih šumarija ubrzano radi na uklanjanju srušenog drveća, koje se na neobičan način srušilo po trasi tog dijela Slavonskog planinarskog puta, tako da je najstariji hrvatski planinarski put (osn. 1957. god.) neprohodan u tom dijelu.

Uklanjanje srušenog drveća trajat će najmanje dva mjeseca, a nakon toga Hrvatske šume - uprave u Našicama i Požegi, imaju velike i odgovorne poslove u obnovi, pošumljivanju te utvrđivanju nove gospodarske osnove za taj dio male i lijepo slavonske planine.

Jednako tako planinari iz Našica, Feričanaca i Orahovice moraju odmah u jesen obnoviti planinarske oznake, kako bi se planinari i izletnici mogli sigurno kretati kroz planinu.

No, valja kroz gorku istinu reći i to da taj dio Krndije neće biti više nikada kao prije, ali se i upitati je li nastupilo novo vrijeme koje je u

velikoj mjeri određeno djelovanjem potrošačkog čovjeka i njegove neobuzdanosti - pretjerana sječa, izgradnja velikog broja šumskih prometnica - "vlaka", slab i nedjelotvoran uzgoj, zagađivanje i izgradnja različitih vrijednosno upitnih objekata, pretjerana sječa tzv. ogrjevnog drveta, nedjelotvoran nadzor nad ukupnim gospodarenjem, nestajanje mnogih biljnih i životinjskih vrsta i slično.

Kao iskreni ljubitelji prirode obradovali smo se stupanju na snagu Zakona o proglašenju parka prirode "Papuk" (NN br. 45 do 11. svibnja, 1999.), to tim više što taj Zakon obuhvaća i dio Krndije (od Petrovog vrha do Dobre vode). No, kako je upravo u vrijeme donošenja Zakona "ljudska ruka" na području desne strane rječice Iskrice prema Pustinjačkoj šilji napravila pravi nered i uništila prelijep prirodni prostor, ostaje pitanje koliko zapravo možemo i želimo zadržati prirodu za naše dobro i dobro budućih naraštaja.

Ovih ljetnih dana uvjerili smo se da se nevrijeme u različitim oblicima često obrušava na Slavoniju (sličnih šteta bilo je i na Papuku i, što je osobito tužno, na području Jankovca te u drugim dijelovima brdske i nizinske Panonije), pa se zabilutno moramo upitati:

- uzvraća li to priroda udarce koje je nepravedno primila tijekom dugog vremena, a osobito krajem ovoga stoljeća

- ili nas upozorava da se barem sada odustane od "zločestih" namjera da se planine još više unakaze, ponize i osiromaše?

JEDAN DAN NA PURGERBREGU

MLADEN FLISS, Purgergrad

Gdje žive purgeri? Pa naravno: u Purgergradu. To je jedan jako lijepi grad na obroncima Purgerbrega ispod kojih teče još i rijeka Purgerka (koja ono riječka teće ispod purgerskog mosta?). U Purgergradu purgeri žive i rade. A kada dođe majka svih dana, nedjelja, neki se od njih upute k istraženim visinama rečenog Purgerbrega. Takvi koji to rade zovu se purgbregštajgeri. Ove sunčane nedjelje, sredinom jeseni, i naša radozna družina kreće s njima.

Sa glavnog trga posvećenog banu purgerskom Jelačiću, krećemo tramwayem broj 14 prema Mihaljevcu. Tamo je zadnja stanica i okretište spomenutog tramwaja. Uz put prolazimo preko Zvijezde, čije ime nam govori da su se purgeri u prošlosti valjda bavili astronomijom. Puno je ime toga lokaliteta Gupčeva Zvijezda. Na tome su mjestu, kažu, nekada davno na lomači spalili Matiju Gupca koji je vodio pobunu seljaka protiv purgera! Purgeri mu to nikako nisu mogli oprostiti, pa su ga zapalili da gori.

Iznad Zvijezde, s desne strane, ostaje nam Šalata, znameniti bolnički i lječilišni frtalj. Tu se nalazi i sveučilišna klinika s najpoznatijim svojim odjelom Purgerijatrom, gdje redovito završavaju svi purgbregštajgeri, tj. bar oni koji izbjeg-

gnu izazovima Purgerbrega.

Na Mihaljevcu silazimo sa tramwaja broj 14 i prelazimo na onaj broj 15. Cijelo vrijeme uz put vrebaju nas ZET-ovi kontrolori, ne bi li nas zatekli bez vozne karte. Ali mi, uz tradicionalnu vještinu naših vodiča, sretno izmičemo toj pogibelji i dolazimo do zadnje stanice. Tu se iskrčavamo i krećemo dalje pješice. Prolazimo kroz tunel (jedini relikt nekada davno zamišljenoga tunela ispod Purgerbrega za Zapurgerbregorje) i nakon desetak minuta smo kod žičare, gdje se razdvajamo. Jedan dio družbe će do vrha Purgerbrega žičarom a nas većina, željna hodanja, pješice. Naći ćemo se opet svi zajedno na purgbregštajgerskom domu Purgatorijarka.

Sada, u jesen, dvije su šumske jestvine zbog kojih purgeri jednostavno popurgaju. Zajedničkim imenom nazivaju ih Anji i to su: kostAnji i vrgAnji. Kada dođe vrijeme Anja, purgeri masovno napuštaju svoje kuće i haustore te svojim brojem preplave Purgerbreg. Zbog toga usput srećemo mnoštvo stanovnika Purgergrada sa svojim ljepšim polovicama, podmlatkom i punicama. (Punice zauzimaju značajno mjesto u mitologiji purgera). Svi oni, željni slasnih Anja, raspršili su se tražeći ih po šumi.

Tunel u Dolju Foto: Dr. Ž. Poljak

Nadstrešnica na Činovničkoj livadi

Foto: Dr. Ž. Poljak

VrgAnji spadaju u gljive, a kostAnji ne, ali zajedničko im je da se svi beru sa zemlje. VrgAnji su u Purgerbreškoj šumi skoro izumrla vrsta pa se ne nadamo da ćemo naći i jednog. Ali zato uz put vidimo razne druge gljive. Naši nas vodići posebno upozoravaju na sunčanice i zelenе pupavke. Sunčanice su jestive a pupavke otovne i to su dvije jako slične gljive. Bar tako govore preživjeli koji su kušali ove druge. O preživjelima sve najbolje, ali nama se čini da to nije tako.

Na pola puta do Purgatorijarke nalaze se Njive. Simpatičan lokalitet sa skloništem, pogodno za odmor. Tu purgbregštajgeri nastoje ravnomjernije rasporediti zalihe hrane i pića koje nose sa sobom. To čine tako da dio namirnica prebačuju s leđa u svoje unutrašnje organe koje skoro svi imaju.

Uz put se penjemo kroz šumu. Na Purgerbregu su dvije glavne vrste šuma purgsuma i kajšuma. Na žalost, obje su na Purgerbregu jako trošne tako da postoje posjećeni dijelovi šume koje je jako grdo za vidjeti. Za to su krivi kojekakvi dotepeci u Purgergrad i okolicu, koji nisu pravi purgeri i koji ne vole ni Purgerbreg ni šumu. Pri toj sjeći su jako lukavi pa šume ne sijeku uz staze i ceste gdje se vidi, nego to rade u dubini Purgerbrega kamo zalazi malo purgera. Tako purgeri i ne primjećuju kako im Purgerbreg pomalo čelavi.

Nakon uru i pol hoda dolazimo do doma zvanog Purgatorijarka. To ime, da netko i ne pomicli

drugačije, dolazi od purger (naglasak na u - kratki uzlazni), a nikako od purgare (naglasak na prvo a - drugi silazni). Purgatorijarka je dom u vlasništvu družine Purgergrad-Matica, koje postoji i djeluje već dugi niz godina.

Ovdje, u svome domu, purgbregštajgeri mogu se okrijepiti kojekakvim slasticama. Pravome purgeru svakako najviše prija hampurger s ožujskim purgivom. Posebna vrsta hampurgera koji se može pojesti samo ovdje na Purgatorijarki je kajburger. Izvrsno prija i kada ništa drugo više ne prija.

Naš dio družine već se i odmorio kada stiže ostatak. Oni se čude kako smo mogli pješice stići prije njih. Pri tome ne žele prizanti da su putem od žičare do Purgatorijarke zalutali.

Boravak u domu Purgatorijarka i okolo njega vrlo je ugodan doživljaj. Oko će ovdje uživati u šarenilu jesenskih krošanja, uho u izvornoj purgerskoj glazbi, nos u mirisu nedalekog roštilja, a uz koju kunu u džepu i želuček će doći na svoje. Poznati su kolači s Purgatorijarke: štrudle, makovnjače i orehnjače. Pravi purger ovdje će sresti puno poznatih lica i srodnih duša, jer pravi purgeri vole svoj Purgerbreg i ne propuštaju niti jednu sunčanu nedjelju a da ga ne obidu.

Nakon okrepe tijela i duha, naša družina spremna je za nastavak puta. Običi vrh Purgerbrega Sljeme cilj je svakoga pravog purgbregštajgera. Zato i mi krećemo tim smjerom vraćajući se dijelom puta koji je drugom dijelu družine (sada već čuveni žičaraši) već poznat. Pro-

lazimo pokraj crkvice Majka Božja Sljemenska kamo pobožni purgbregštajgeri dolaze na nedjeljnu misu. Prolazimo i kraj skijaških terena kojima ne fali ništa osim, možda, snijega zimi. Na kraju se penjemo strmom livadom, i eto nas na Sljemenu. Odavde se pruža nezaboravan pogled i vidimo, ako ne cijelo, onda bar pola Zapurgerbregorja. Sam Purgergrad se odavde ne vidi zbog šume.

Za povratak odluka: svi pješice. Nizbrdo je i mora se izdržati. Tim više što šuma putem obiluje mnoštvom kostAnja i svaka ruka je dragocjena. Pečeni kostAnji tradicionalna su zabava purgera uz belu i mošt, a kostAnj-pire slastica nakon koje se plače (kad nema više).

KostAnji rastu na drvetu. No rekli smo da se beru sa zemlje. Kako to može biti? Pa strpljivi purgeri čekaju smjerno ispod drveta da vjetar i sila teža pomaknu rečene Anje bliže tlu, gdje se, sukladno običajima, mogu pobrati i spremiti za kasnije uživanje. Mi, naša družba, prolazimo kada je taj proces skoro gotov i nalazimo kostAnje već raspoređene tako da se mogu lagano prikupiti. To nas zadržava, pa umjesto planirane ure i pol silaska, do donje stanice žičare stižemo tek nakon četiri. Ali sretni, jer smo nabrali puno kostAnja, jer smo svi i jer smo živi. A i kiša nije padala.

RJEČNIK PURGERSKIH RIJEČI I IZRAZA
bela - purgerska igra na kartama
dotepec - doseljenik
fitalj - gradska četvrt
haustor - glavni ulaz u kuću, veža
kaj - što
kajviše - štoviše
kajsija - marelica
kajsiti - što si ti?
kaksikaj - kako si?
kaj delaš - što radiš?
Kajgana - Bregana
mošt - vino koje to još nije, a slatko je
pura - purica
punica - mama od žene, nije isto što i purica
purger - stanovnik Purgergrada
ruksak - naprtnjača
tramway - tramvaj
vic - purgerski mit ili bajka
žičara - tramvaj koji visi na žici
žganci - pura
Purgatorijarka - planinarski dom Puntijarka
Purgergrad - Zagreb
Purgerbreg - Medvednica
Zapurgerbregorje - Hrvatsko zagorje

Na Medvednici

Foto: Dr. Ž. Poljak

PLANINARENJE NA BIJELIM I SAMARSKIM STIJENAMA

Mala povijesna kronika

• 1899. (28. srpnja) Dragutin Hirc uz pomoć nadlugara-vodiča Jakova Mihelčića iz Begovog Razdolja ulazi u predjele Bijelih stijena, na sam vrh iz pravca Jasenka. Kasnijih godina objavljuje niz putopisa i botaničkih znanstvenih nalaza. Otkriva bjelolist (runolist, *Leontopodium alpinum* Cass.) ili "Svileni bjelolistac" (kako ga je zvao Jakob Mihelčić).

• Zanimljivo je, da su lugari Jakob Mihelčić i Ivan Karlović iz Begovog Razdolja, 1078 m - najvišeg naselja u Hrvatskoj - prvi otkrili put i prolaz s razdolske strane u neprohodne i veličanstvene Bijele stijene. A pronašli su put slijedeći trag medvjeda koji ih je proveo kroz mjesta za koja se prije držalo da su neprohodna. Na mjestu visokih, odsječenih stijena provukli su se kroz otvor ispod kamena, kuda je prošao i medvjed, i onda su opet mogli dalje nastaviti. Tako su ti loveci otkrili put u Bijele stijene i pokazali ga poslije planinarima koji su ga obilježili i markirali. Time su Mihelčić i Karlović učinili trajnu uslugu planinarstvu i pridonijeli promicanju turizma svoga planinskog kraja. Mihelčić Jakov rodio se god. 1858., u državnu službu stupio je god. 1885., a umirovljen je koncem siječnja 1924., kad mu je bilo 65 godina.

• 1911. (srpanj) - Miroslav Hirtz i Jakob Mihelčić (star 53 god.) obilaze Bijele stijene iz pravca Begovog Razdolja.

• 1912. godine dr. Ivan Krajač u pratnji lugara Ivana Karlovića iz Begovog Razdolja posjećuje Samarske stijene.

• 1912.-13. Proširuje se Begova staza u šumsku cestu, koja se kasnije modernizira.

• 1922. Ivan Krajač uspinje se na sjeverni dio Bijelih stijena, sa zapadne strane. Približno te godine markira se put od željezničke postaje Zalesina preko Starog Laza, Begovog Razdolja,

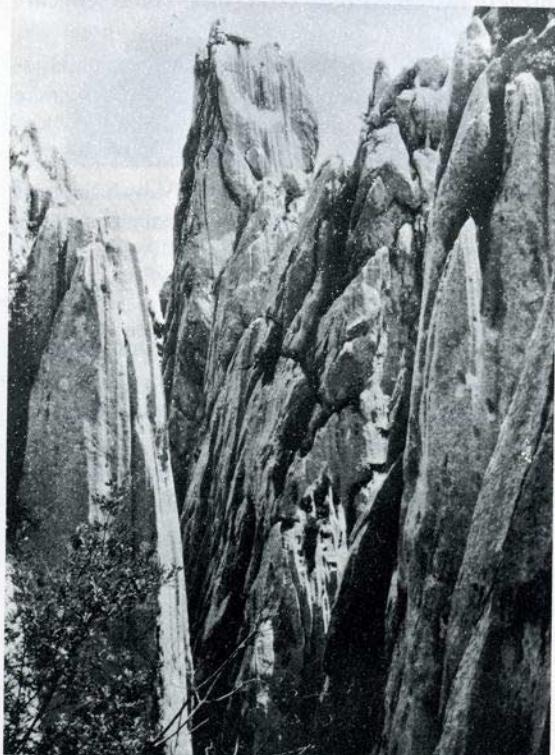
STANISLAV HORAČEK, Mrkopalj

Okruglice poljane, Vrbovske poljane, Rapavice, Vrata i Boca na vrh Bijelih stijena.

• 1924. Ivan Krajač otkriva runolist na Samarskim stijenama.

• 1927. (27. svibnja) godine HPD je izgradilo planinarsko sklonište na zaravanku, 10 minuta prije vrha Bijelih stijena. Posjetitelji su sve brojniji, unatoč udaljenosti od željezničkih postaja i cesta.

• 1928. (27. svibnja) podignuta je Hirčeva kuća na poticaj dr. I. Krajača, predsjednika HPD-a u Zagrebu. Kuća je dobro služila planinarima, ali

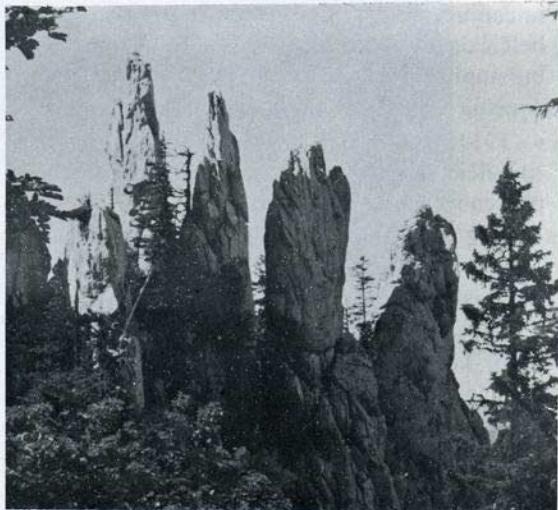
"Ijsuska" (1300 m) u Bijelim stijenama Foto: S. Horaček

je zbog dotrajalosti zamijenjena novom, podalje od Hirčeve. U sredini zaravanka i danas postoji cisterna Hirčeve kuće iz 1928. godine, čiju ukusnu vodu i danas piju planinari.

- 1928.-31. Obilazak Bijelih stijena postaje sve brojniji. Tako, na primjer, 1928. god. ima 128 posjetitelja, 1929. - 102, 1930. - 141, a 1931. - 136.
- 1950. Grupa planinara (Branimir Tomljanović i kolege) vjerovatno je prva koja je poduzela prijelaz od Bijelih stijena do Samarskih stijena i nazad (NP 1951.: "Od Bijelih do Samarskih stijena").
- 1952. je izgrađeno na Smarskim stijenama "Ratkovo sklonište". Inicijatori gradnje su članovi PDS "Velebit" iz Zagreba.
- 1953. (travanj, svibanj) - organizirana je radna akcija na obnovi Hirčeve kuće na Bijelim stijenama. Voditelj akcije Branimir Gušić.
- 1968. (4. srpnja) otvorena nova kuća umjesto porušene Hirčeve na Bijelim stijenama, organizacijom i radnim akcijama PD "Rade Končar" (danasa "Kapela") iz Zagreba.
- 1973. sagrađeno planinarsko sklonište na Bijelim stijenama, u neposrednoj blizini planinarske kuće, zahvaljujući entuzijazmu članova PD "Kapela".
- 1974. (listopad) - otvoren je "Vihoraški put" kojim su povezane Bijele i Samarske stijene. Dugogodišnju zamisao planinara realizirali su Milovan Dlouhy i Želimir Kantura, uz članove PD "Vihor" iz Zagreba.
- 1975. (veljača) nepažnjom planinara izgorjelo je sklonište na Bijelim stijenama. Angažiranjem planinara sklonište je obnovljeno i dobilo naziv "Sklonište Dragutina Hirca".
- 1979. (23. rujna) otvoren je "Kapelski planinarski put" (KPP) kojim su obuhvaćeni Tuk, Matić poljana, Bjelolasica, Samarske stijene, Bijele stijene, Velika Javornica, Duliba, Koločvartske stijene i Klenovica.
- 1980. (31. siječnja - 3. veljače) prvi zimski skijaški prijelaz KPP izveli članovi PD "Vihor".
- 1990. (1. srpnja) otvoren je Mrkopljski planinarski put (MPP) kroz Samarske stijene. Put su trasirali i markirali članovi HPD "Bijele stijene" iz Mrkoplja.
- 1995. Osnovna škola Mrkopalj, Društvo za

nadarenu djecu "Gorani" - Škola mira, HPD "Bijele stijene" iz Mrkoplja zajedno s Hrvatskim šumama na području Primorsko-goranske (Uprava šuma Delnice - Šumarija Mrkopalj), Karlovačke (Uprava šuma Ogulin - Šumarija Jasenak) i Ličko-senjske županije (Uprava šuma Senj - Šumarija Novi Vinodolski), kojima na temelju političko-teritorijalne pripadnosti i šumarske organizacije Bijele i Samarske stijene pripadaju, zatražili su od Državne uprave za zaštitu prirode i okoliša da izradi projekt Park prirode, koji obuhvaća proširen areal Strogog rezervata Bijelih i Samarskih stijena, zaštitu Bjelolasice i područja gdje raste tisa (*Taxus baccata*), osjetljiva svojta iz tercijara koja izumire najviše zbog iskorištanja njezina tvrdog i trajnog drva. Predložena je i zaštita creta u Sungerskom lugu u kojem raste biljka zmijinac (*Calla palustris*), jedino preostalo stanište te biljke u Hrvatskoj. Projekt je izložen na Svibanjskim danima mira 27. i 28. svibnja 1996. godine. Na temelju mišljenja triju Županija podnijet će se zahtjev Saboru RH da se to područje proglaši Parkom prirode i osnuje uprava Parka.

- 1999. Zbog velikog zanimanja planinara i ljubitelja prirode za obilazak MPP-a kroz Samarske stijene, tiskano je drugo dopunjeno i sadržajnije izdanje vodiča. Izdavač je HPD "Bijele stijene" iz Mrkoplja. Dr. Radovan Kranjčev napisao je scenarij za snimanje prvog dokumentarnog filma o Samarskim i Bijelim stijenama.

"Prsti" na Bijelim stijenama

Foto: S. Horaček

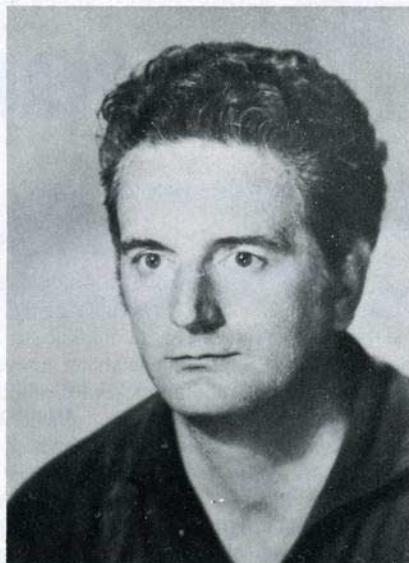
TKO JE ŠTO U HRVATSKOM PLANINARSTVU

Prof. VLATKO OŠTRIĆ - POVJESNIČAR I PLANINAR

Ima planinara koji su nezamjenjivi kao dobri organizatori i motorna snaga u svojim planinarskim društvima. S druge strane, ima pak članova koji gotovo da zaziru od društvenih funkcija, ali su uvjek prisutni gdje treba da podmetnu svoja leda. Jednoga takvog prikazat ćemo u ovome broju. Riječ je o zagrebačkom povjesničaru Vlatku Oštriću, dugogodišnjem članu HPD Zagreb-Matica. U našem planinarstvu djeluje već gotovo pola stoljeća, tiho ali marljivo, skromno ali vrijedno. Naši ga čitatelji poznaju po člancima, najčešće povijesnog karaktera (povijest mu je struka kojom se profesionalno bavi). Povremeno, već četiri desetljeća, zasjaje na stranicama našeg časopisa njegovi članci poput malih bisera. Planinarstvo je neodvojiv dio ličnosti prof. Oštrića, a prof. Oštrić neodvojiv dio hrvatskog planinarstva.

Rodio se 9. rujna 1933. u Šibeniku, a od 1941. živi u Zagrebu, gdje je 1953. maturirao, a 1963. diplomirao povijest na Filozofskom fakultetu. Radio je kao znanstveni djelatnik u Institutu za historiju radničkog pokreta (poslije: Institut za suvremenu povijest) od 1963.

do umirovljenja 1998. godine. Objavio je oko 200 izvornih i preglednih znanstvenih i stručnih članaka o temama iz hrvatske i južnoslavenske povijesti 19. i 20. stoljeća. Uredio je Časopis za suvremenu povijest (1988-1990).

Član je planinarske organizacije od 1955, najprije u "Velebitu", a od 1983. u HPD Zagreb-Matica. U početku se okušao u alpinizmu, a zatim se opredijelio za "hodanje" po brdima, najviše po Gorskem kotaru, Velebitu i slovenskim Alpama, ali je planinario i po drugim republikama bivše države. U planinarskim forumima samo je povremeno djelovao (npr. u odborima planinarskih društava i komisijama Saveza), a zapamćen je po višegodišnjem stažu kao knjižničar u Savezu.

Najviše se voli baviti "pravim" planinarstvom, tj. hodanjem po planinama. Vjerojatno među našim starijim planinarama nema nijednog koji ga nije susreo na nekoj planini, bilo u društvu, bilo solo, bilo kao vodu puta. Kao voda izleta svoju dužnost shvaća vrlo ozbiljno i uvjek se temeljito priprema. Izlet u društvu s Oštrićem poseban je doživljaj zbog njegova golemog iskustva i znanja o svemu što se usput vidi. Vrstan je i kao predavač.

Kao planinarski pisac objavio je oko 80 tekstova, najviše u našem časopisu, ali i drugdje, pa tako u Za-

darskoj reviji, Istarskom mozaiku, Povijesti sporta, Krčkom zborniku, časopisu Kaj, lošinjskom Otočkom zborniku, Jurini i Franini, itd. U "Našim planinama" imao je 1967-1972. "svoju" rubriku pod naslovom Planinarske marginalije, ukupno 41 tekst, u kojima pratio planinarska zbivanja s kulturnog i povijesnog gledišta.

Recimo, na kraju, da njegov planinarski doprinos nije ostao nezapažen, pa je tako odlikovan najvišim

planinarskim priznanjima. Već 1968. dobio je Zlatni znak HPS, a zatim srebrni znak s vijencem PS Zagreba, spomenicu PDS "Velebit" i razna priznanja Zagreb-Matice.

Sada, kad je prof. Oštrić dobio zaslужenu mirovinu, ima prilike da se još više posveti planinarstvu - svome najdražem hobiju. (ŽP)

PLANINARSTVO U TISKU

NOVO IZDANJE PRIRUČNIKA ZA MARKACISTE

Hrvatski planinarski savez izdao je drugo izdanje Priručnika za markaciste autora Zdenka Kristijana. Namijenjen je polaznicima tečajeva za markaciste koje organizira Komisija HPS-a za planinarske puteve, te svima onima koji se bave markacičkom djelatnošću. U tekstu su detaljno razgrađene tehnikе i pravila markiniranja i svih djelatnosti vezanih za označavanje planinarskih puteva, a u prilogu se nalaze Pravilnik Komisije za planinarske puteve, obrasci za registraciju nove obilaznice i novih markacista te godišnje izvješće koje o svojim putevima treba podnijeti svako društvo. Priručnik sadrži ukupno 56 stranica, 50-ak crteža i slika, cijena mu je 37 kuna, a može se naručiti na adresi HPS-a.

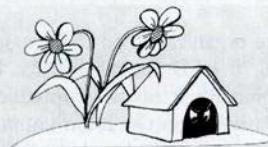
(Alan Čaplar)

NOVA JAGARIĆева KNJIGA O ŽUMBERKU

Naš suradnik Vladimir Jagarić, inače pisac brojnih članaka o Žumberku, upravo je objavio knjižicu o spomeniku povijesti i umjetnosti, o svetištu Majke Božje Dolske. Planinari mogu tu lijepo ilustriranu ediciju dobiti u Župnom uredu Pribić prilikom posjete Žumberku. (ŽP)

SPLITSKI "PINGVIN"

Komisija za rad s mlađeži u Planinarskom klubu "Split" dobro radi. Tako je sekacija mlađih "1.a" počela izdavati vlastito glasilo. Drugi broj "Pingvina", koji - kako stoji u impresumu - izlazi rijetko, ali od srca, ima na dvadesetak stranica niz lijepih priloga, doista pisanih od srca, a uz to ilustriranih obiljem slika u boji.

ZAŠTITA PRIRODE

DAN ČISTIH PLANINA U KARLOVCU

U povodu 26. rujna, Svjetskog dana čistih planina, članovi HPD "Martinščak" organizirali su radni obilazak Dubovca, Strmca i šume Kozjače. U akciju su se uključili članovi eko-patrola i gorskih straža čuvara prirode te članovi planinarskih sekcija s osnovne škole Banja, ekonomsko-turističke škole i mješovite industrijsko-obrtničke škole. Eko-planinari su obišli mnoštvo divljih odlagališta otpada, od starog grada Dubovca i

šume Kozjače do Mrzlog Polja i Švarče te se na licu mjesta zorno uvjerili kako se čuvaju šume i okoliš grada Karlovca. Akciju su organizirali profesori Jasminka i Antun Petrekanić te dr. Ante Starčević.

EKO-VELEBIT

Organizacijom i sprovodenjem EKO akcije "S.O.S. za Velebit", planinari su prikupivši 73.331 potpis za

peticiju Saboru RH, prisiliili mjerodavne organe vlasti da odustanu od izgradnje planirane termoelektrane na ugljen snage 2 x 350 MW (najekspoziranija lokacija bila je Lukovo Šugarje). Ključna misao vodila cijele akcije za obranu Velebita, bila je izrečena na posljednjoj EKO tribini "Tjedna Velebita" (u Zagrebu, 26. 9. 1997.): "Velebitski i okolni prostor je nesaglediv potencijal ekološko-zdravstvenih i planinarsko-rekreativnih oblika turističke djelatnosti, upotpunjениh obiljem mogućnosti proizvodnje zdrave i prirodne hrane, što bi bio poticaj oživljavanju opustjelih ličkih i podvelebitskih naselja". To je ukratko bit pojma "Održivi razvoj" HPD "Zagreb-Matica" potpuno uspjelu EKO akciju "S.O.S."

za Velebit proglašava završenom i najavljuje pokretanje programa kontinuirane trajnosti pod nazivom: "EKO Velebit", koji će se sastojati od niza projekata i potprograma za očuvanje i oživljavanje Velebita. Jedan je od prvih projekata ovog programa "Uređenje planinarskih staza i objekata". Pozivamo sve zainteresirane planinare, znanstvenike, mještane i ostale ljubitelje Velebita na suradnju i razmjenu misli i ideja. Adresa: Edo Hadžiselimović, dipl. ing., voditelj Komisije za planinarske puteve PDZM Zagreb, Budickoga 2, tel. 01/3637-817; Tomislav Šnidaršić, dipl. ing., voditelj puteva Društva po Velebitu, Zagreb, Vladimira Ruždjaka 9c, mob. 098 237-464.

VIJESTI

DESETGODIŠNICA SKLONIŠTA U ŠUBARSKOJ DULIBI

Povodom desetogodišnjice postavljanja kontejnera u Šugarskoj dulibi na Velebitu, grupa planinara iz PD "Naftaplin", Zagreb, u sastavu Miljenko Dučić (70 g.), Zoran Buneta, Luka Adamović i moja malenkost boravila je tamo četiri dana da obnovi i zaštititi kontejner. Obnovljen je krov s nekoliko slojeva, tako da više ne smije propuštati vodu. S temeljnom i završnom bojom

obojeni su vanjski zidovi. Demontiran je pregradni zid tako da je sada jedna prostorija. Skinut je jedan krevet da se dobije više mjesta za boravak. Sada sklonište ima 10 kreveta sa spužvama i spužvu koja se može koristiti na dužoj klupi. Peć je snabdjevana drvima i priborom za kuhanje. Molimo posjetitelje da se pridržavaju uputa za manipulaciju s vratima. Planinarski put od Lukovog Šugarja i Baških Oštarija upravo dovršavaju s markiranjem Edo i Tomislav. Vode u cisterni bilo je dosta i koristili smo je prokuhanu. (Branimir Antun Odicki)

Radna akcija na Šugarskoj dulibi
Foto: B. A. Odicki

Planinarska kuća Begovača
u sjevernom Velebitu
Foto: Dr. Ž. Poljak

NOVA PLANINARSKA KUĆA NA SJEVERNOM VELEBITU

Planinarsko društvo "Gromovača" iz Otočca dobio je na deset godina lugarnicu koja se nalazi na asfaltiranoj uzdužnoj velenbitskoj cesti Krasno-Štirovača, na mjestu gdje se odvaja krak za Veliki Lubenovac. Otočki planinari su je do kraja ljeta lijepo uredili, a obojali su je žutom bojom (boja im je poklonjena i nisu imali izbora). Lugarnica je poznata pod imenom Begovača, a među planinarama je stekla nadimak "Žuta kuća". Na taj su način planinari dobili novo uporište za uspon na Kozjak. U blizini kuće je i orijaška stijena rastrganog Begovačkog kuka (1401 m), koji još planinarski nije obraden i pun je nepoznаница. Svaka čast "Gromovači" iz Otočca, kojoj Velebit nije tako blizu kao Gospiću, a ipak su našli načina da na planini sebi osiguraju kuću.

(ŽP)

PETNAESTODNEVNA AKCIJA NA JUŽNOM VELEBITU

Članovi Komisije za planinarske puteve HPD Zagreb Matica organizirali su od 22. 7. do 5. 8. 1999. petnaestodnevnu markacijsku ekspediciju uređivanja planinarskih puteva u velenbitskom zaledu Lukovog Šugarja. Izvedena je prva markacija na dionici: Piskovita kosica - Ždrilo - Javorovac - Rudelić Rastovci - Lipa glavica - Rudelić Draga. Izvedena je prva detaljna predmarkacija na dionici: Rudelić Rastovci - Nikolin dolac - Jurilino sedlo. Rekonstruirana je i detaljno obnovljena (neobnavljana od 1973.) dionica: Šikić jatara - Klisurice - Jurilino sedlo - Milkovića peć. Detaljno su obnovljene dionice: Grabrova strana - Jurkove doline i Dučićeve sklonište na Plančici - cisterna Šugarska du-

liba. Dopunjavane su i popravljene markacije na dionicama: Baške Oštarije - Sladovača - Grabrova strana i Jurkove doline - Piskovita kosica - Šikić jatara. Ispitivana je i utvrđivana dionica: Javorovac - Kijac, Milkovića peć - Bukova draga - Ripište - Plančica i Rudelić Draga - Porat - Lukovo. Temeljito su krčene i čišćene staze, markacijski uredena sva raskrižja, rekonstruiran srušeni kameni putokaz na Šugarskoj dulibi, popravljeni kameni rubnici na stazama, rekonstruirani kameni suhozidi kod kuća Marasa i Došena na Javorovcu, očišćen okoliš kuće Marasa i određene su mjere, daljinari, smjer i mikrolokacija 60-ak budućih planinarskih putokaza na ishodištima i raskrižjima puteva. Sudjelovalo je 8 markacista, a voditelji su bili Edo Hadžiselimović i Tomislav Snidarišić.

VILIEVA STAZA NA VELEBITU

Još je svježe sjećanje na drhtave Vilijeve ruke, koje su uzbudeno prelistavale upisnu bilježnicu na Velikom Sadikovcu i pokazivale nam njegov prvi zapis prije kojih 17-ak godina. Živahnim kretnjama nam je objašnjavao i prepričavao razne zgodne i dogadaje, kada je s Forenbacherom i ostalim dečkima istraživao i markirao Dabre i Oštarijska brda. Toga dana, u lipnju 1998. godine ostvarila se Vilijeva četverogodišnja opsesija, jer smo mu "konačno već jednom zmarkirali taj divni vidičevac Sadikovac preko ljetopice Sladovače". Nepunu godinu dana poslije, Vili nas je tiho ostavio i krenuo u svoja Rajska brda. U počast i sjećanje na Vilima Strašeka, legende hrvatskog planinarstva i izuzetno omiljenog i vrijednog člana, njegovi planinari iz HPD "Zagreb-Matica" prozvane dionicu Planinarskog puta "Velebitno", od livade Sladovače do vrha Veliki Sadikovac -

Vili Strašek 1998. na Sladovači (1030 m); u pozadini V. Sadikovac (1286 m)
Foto: E. Hadžiselimović

Vilijevom stazom. Na jednom sladovačkom kamenu postoji od 23. 7. 1999. natpis: "VILIEVA staza, Sladovača - Vel. Sadikovac. U spomen na Vilima Strašeka, 1999. HPD "Z-M".
(Edo Hadžiselimović)

PLANINARSKO DRUŠTVO "ŠIME" U GOSPIĆU

12. i 13. lipnja izuzetno su važni datumi u kratkoj povijesti nedavno osnovanog PD "Šime" iz Gospicja, čiji su se članovi odvajžili obznaniti postojanje društva organizirajući slet planinara u Ravnom Dabru. Ova je fešta, zamišljena prije svega kao druženje s planinarama iz svih krajeva Hrvatske, bila tek potvrda davno stечenih priateljstava, jer je "Šime" među mladima Gospicja zaživio puno prije službene registracije.

U početku su se pohodi naše vesele družine događali pod okriljem PD "Visočica", inače najstarijeg gospičkog planinarskog društva, ali čak su i tada sva naša druženja bila poznata pod imenom Šime, koje i je nastalo za vrijeme jedne od planinarskih veselica, uvijek obogaćenih i specifičnim ličkim humorom.

I tako se za "Šimu" sve više čulo i mnogi su htjeli biti Šime jer "svugdje je bija a di je bija da je bija lipo mu je bilo". Motiva, dakle, nije nedostajalo, entuzijazma je bilo dovoljno da se ekipa sastane i zaključi: "Nije Šime samo ime!"

Krajem ožujka "Šime" je i službeno postalo planinarsko društvo sa šezdesetak članova. Bio je to dovođen razlog da se svi zajedno skupimo, pozovemo prijatelje i to proslavimo spomenutim sletom u "matičnoj kući", Planinarskom domu u Ravnom Dabru, gdje nas je dočekao naš počasni član, domaći Mile Prpić.

Pred nama je bezbroj ideja i akcija koje želimo sprovesti, a kako je ovo društvo okupilo uglavnom mlade ljude, one duhom i one godinama, sve osmisljavamo na način koji je inače specifičan mlađem naraštaju. Izbegavamo nepotrebne formalnosti, nastojeći pokrenuti život u našem gradu u kojem mladi još uvijek nemaju svoje "mjesto pod Suncem". Do sada smo obogatili ponudu Gospicja organiziranjem izložbi (karikatura, fotografija i sl.), partyja, koncerata i hepeninga. Ideja vodila je pokrenuti mlade na otkrivanje i prezentiranje svojih talenata, a s razvijanjem odnosa prema prirodi koju moramo naučiti čuvati.

U tome nam je od velike pomoći i razvijena suradnja s Ekološkom udružom Ličko-senjske županije "Kap života", s kojom smo do sada uspješno organizirali eko-akciju. Za nju su članovi našeg društva osmisliili slogan: "Ne okolišajmo s okolišem" i idejno riješili promičbene plakate.

Sve će ovo, nadamo se, pridonijeti popularizaciji ne samo našeg društva već prije svega planinarenja, jer je ono više od sportske aktivnosti, ono je način razmišljanja i životna filozofija.
(Irena Peša)

SKLONIŠTE NA KAMENIM SVATIMA DOBILO SPAVAONICU

Planinarsko sklonište pod Kamenim svatima jedan je od rijetkih objekata na Sljemenu gdje je pravi planinarski ugadj, tim više što je to objekt do kojeg se ne može doći automobilom. Sklonište je otvoreno nedjeljom i blagdanom, opskrbljeno je pićem i toplim napicima, a po tradiciji namjernicima se čaj dijeli besplatno. Iako je mali broj članova uključen u dežurstva na skloništu, u proteklom razdoblju samo su nekoliko puta vrata skloništa bila zatvorena. Obilježavajući svoju 50. godišnjicu, PD "Susedgrad" je proširilo sklonište dogradnjom spavaonice. Sredstva je osiguralo samo Društvo od prihoda dobivenih prodajom pića na Skloništu. Sve je radove izvela "Stolarija Lacković" (odakle je i protekla zamisao) iz Jablanovca, bez novčane naknade. Treba pohvaliti trud nekolicine članova Društva na čelu s predsjednikom Branimirom Jurincem, koji su uz puno teškoća dopremili građu, a potom pomagali kod gradnje. Spavaonica ima skupni ležaj za 8 osoba. Obavijesti daje predsjednik Branimir Jurinec, tel. 01/3490-198.
(Tajnica Borka Malinić)

75. OBLJETNICA HPD "BILOGORA" BJELOVAR

Bjelovarski planinari proslavili su 4. srpnja skromno i svečano 75. objetnicu osnutka svog društva. Proslava je održana u domu na Kamenitovcu. U uvodnom izlaganju, predsjednik društva g. Đuro Gustović sažeto je prikazao povijesni razvoj društva, od davne 1924. g. do današnjih dana. Obnovljena je uspomena za zaslужne članove i vjerne entuzijaste, koji su obilježili i ostavili trajni trag u bjelovarskom planinarstvu. Isto tako kronološki su navedeni najvažniji planinarski pothvati u bogatoj prošlosti društva. Izraženo je zadovoljstvo što je društvo aktivno i pomladeno i što je planinarska ideja u gradu podno Bilogore stalno privlačna za nove generacije Bjelovarčana. Tijekom svečanosti podijeljena su prigodna priznanja zaslужnim članovima, prijateljima i dobrovorima društva. Nakon zajedničkog fotografiranja uslijedio je planinarski ručak i veselica, koji su protekli u ugodnom ozračju druženja i sjećanja na lijepo trenutke zajedničkih pohoda planinama.

(S. Kirin)

POMOZNIMO HRVATSKOJ KOSTAJNICI

Hrvatska Kostajnica ima obnovljen Hrvatski dom sa salom od preko 250 sjedećih mjesta. Sala je obnovljena i pruža pun komfor posjetitelju. Obnovljen je i restoran na planinarskom izletištu Djed s mogućnosti prijema 50-70 gostiju. U tijeku je i obnova Hotela s 14 soba i 2 apartmana pa će biti uskoro i mogućnost noćenja. Postoji mogućnost obilaska okolice Hrvatske Kostajnice i Hrvatskog pounja. S tim u svezi slobodno se obratite i organizirajte izlete, seminare i savjetovanja u Hrvatskoj Kostajnici, nećete zažaliti.

Za sve informacije možete se obratiti na telefon 044/851-175, 851-127. Gradonačelnik Davor Govorčinović, dipl. oec.

MARKACIJAMA DO SV. VIDA NA OTOKU PAGU

Nakon dužeg razdoblja obnovljena su dva markirana pristupa do vrha Sv. Vida (349 m), najvišeg vrha i predivnog vidikovca otoka Paga. Jedan vodi od sela Šimuni na zapadnoj obali otoka te se postupno uspinje padinom do vrha za 1 sat i 15 minuta (opis u NP 1980. str. 180). Na vrhu vodi i drugi, obnovljeni markirani pristup za 45 minuta iz šume Dubrave, podno litica s istočne strane koje se strmo ruše do obale Paškog zaljeva. Na početku markacije, na staroj cesti Novalja-Pag, postavljena je putokazna tabla (opis u NP 1978 str. 44). Na vrhu je kutija s upisnom bilježnicom i pečatom. Obnavljanje je izvršila marakejska sekcija PD "Želje-

zničar" - Zagreb. Zahvaljujemo za pomoć pri izradi putokazne table mehaničaru Badurini iz Novalje i pri postavljanju u Dubrave Šumariji Novalja. (P. B.)

SPELEOLOŠKI TEČAJ KOD ŠIBENIKA

Od 21. do 29. kolovoza održan je speleološki tečaj u planinarskoj kući "Čićo" u Rupićima kod Šibenika. Prema dogovoru na razini Dalmatinske speleološke koordinacije organizirali su ga HPD "Kamenar" - Šibenik kao domaćin i SO HPD "Mosor" - Split kao stručni organizator, a prema programu Komisije za speleologiju HPS.

Svi polaznici imali su organiziranu prehranu i noćenje u planinarskoj kući "Čićo", a zahvaljujući izuzetno dobroj organizaciji domaćina HPD "Kamenar" i neumornoj pročelnici Mariji Antolos, osjećali su se veoma ugodno u ambijentu podno brda Tratar, te unatoč vrućini i napornim djelatnostima svladali u cijelosti predviđeni program.

Teorijski dio programa izvodio se u jutarnjim i večernjim satima u planinarskoj kući i na terenu, a praktični dio u višednevnim vježbama na stijeni-vježbalisti Rupića kuk, u jami Golubinki kod z. Junakovići u Dubravi i špilji Gvozdenovo u Meterizama.

Većina polaznika već je imala neko speleološko iskustvo u savladavanju vertikalnih objekata.

Na kraju je provjereno stečeno znanje te su naziv speleološkog pripravnika zasluzili Joško Bura, Rajna Gladić, Ivana Gulin, Tamara Jurkić, Adrijan Kučić i Ana Petrov iz SO HPD "Kamenar" - Šibenik, zatim Marko Gojčeta, Ranko Krnić, Mate Protega i Davor Škugor iz SO HPK "Sv. Mihovil" - Šibenik, te Nikola Radić i Dejan Stanić iz SAK "Extrem" - Makarska.

Predavači su bili instruktori speleologije HPS Mladen Mužinić i Goran Gabrić iz SO HPD "Mosor" - Split te dr. Marko Škovrlj iz Šibenika.

(Voditelj tečaja: Goran Gabrić)

TRADICIONALNI GLJIVARSKI TJEDAN

U organizaciji Turističke zajednice grada Karlovca, gljivarског društva "Karlovac" i HPD "Martinščak" održan je od 26. rujna do 3. listopada. Započeo je izvrsno organiziranim gljivarским piknikom u nedjelju 26. rujna kada se okupilo preko stotinjak karlovačkih planinara, gljivara i ljubitelja prirode. Oni su brali gljive u okolini Zadobara, planinarskog doma, Stativa, Šiškovca, Fanjki, Tomašnice i Grduna. Nakon branja uslijedilo je upoznavanje s gljivama i njihovom determinacijom na planinarskom domu u Zadobaru, gdje su izlagali Cico Vahtarić i dr. Dinko Belobrađić. Spremljeno je vrlo ukusno jelo pod imenom "Cicin kotlić", gdje se uz brojne vrste jestivih gljiva našlo i junećeg

mesa, te tristotinjak palačinki iz tave dr. Ante Starčevića. U toku Tjedna otvorene su izložbe maraka i slika na temu gljiva te okrugli stol o pripremi i konzerviranju gljiva. Gljivarski tjedan je završio tradicionalnom izložbom gljiva u prostorijama karlovačkog ZILIK-a. u Radićevoj ulici.

(Dr. Ante Starčević, prof.)

STANICA PLANINARSKIH VODIČA HPS

Stanica vodiča Zagreb, Ribnjak 2 (Vladimir Dika), tel. 48/18 801 ili 48/18 551.

Stanica vodiča Split, tel. 021/34 33 96 ili 21/04 71. N. Jelinčić, M. Japirko.

Stanica vodiča Makarska, PD "Biokovo", p.p. 75, fax društva: 021/61 64 55.

Stanica vodiča Zadar, PD "Paklenica", tel. 023/43 67 00, Valter Morović.

Stanica vodiča Rijeka, PD "Kamenjak", Korzo 40/I, tel. 051/31 212, 44 52 26 ili 83 52 95, dr. Ivica Richter.

Stanica vodiča Pula, PD "Planik", tel. 144 52 470, Umag, Radnička 2, Jasna Sabadin.

Stanica vodiča Karlovac, tel. 047/62 82 194, Jastrebarsko, Franjo Novosel.

Stanica vodiča Varaždin, PD "Ravna gora", p.p. 128.

Stanica vodiča Osijek, PD "Belišće", tel. 031/66 32 91 ili 66 31 11/146, Krunoslav Hornung.

PD HPT "UČKA" MARKIRA PUTEVE

Godine 1998. osnovana je nova Komisija za planinarske puteve, koju s uspjehom vodi Simon Radić. Članovi su Dinko Fištrek, Janko Petar i Dražen Štifter.

Na Ćićariji obnovljena je markacija na obilaznom planinarskom putu: V. Brgud - Zvoneča - Lome - Jelenjak - V. Brgud.

U riječkom zaledu obnovljene su markacije: D. Jelenje - Cvije - Dvorine - vrh Kičej - Studena, Studena - izvor Rječine, Studena - Kukuljani, Kukuljani - izvor Rječine, Saršoni - Kukuljani, Studena - Saršoni, Studena - Ravno - Podkilavac. Od riječkog predgrada Brašćine obnovljena je markacija na planinarskom putu: Brašćine - Veli vrh - Lokva - Luban - Trnovica - Zoretići.

Na rubnom dijelu Gorskog kotara obnovili smo markacije žs. Plase - Satničko - Tuhobić (sedlo) - Zlobin, Zlobinsko brdo - Jelenčić - Tuhobić (sedlo) - Zlobin, Zlobinsko brdo - Jelenčić - Turčinovo - Zlobin, Zlobin - Jelenčić, Zlobin - Dražev - Satničko - žs. Meja, Zlobin - Drivenik - Medvidak (S. uspon), Plase - Lipove šume - Medvidak, Drivenik - V. Kobiljak - Lič.

Obnavljamo markaciju na planinarskim putevima između žs. Meja i žs. Škrlevo. Obuhvatili smo trasu: žs. Meja - Stipanja - Vrana - žs. Škrlevo, sa vrhovima Ljubibelj - 705 m, Srib - 614 m, Trebestin 542 m, Matusajna - 610 m. Nakon toga obnoviti ćemo markaciju: Lič - Stražbenica - Zlobin.

Do sada smo postavili 129 putokaza, 35 strelica pravca puta, 19 putokaznih tabli, 16 limenih markacija veličine 12 cm. Potrošili smo oko 17 kg crvene i oko 10 kg bijele boje, a za izradu putokaza i tabli potrošili smo oko 7 m aluminijskog lima.

U nabavi materijala pomogli su nam vlasnik restautanta "ŽAN" iz V. Brguda Goran Stambul, Milorad Vuičić iz našeg društva, Dinko Fištrek iz naše Komisije i poduzeće "Jadrankolor" iz Rijeke. (Simon Radić)

SLOVAČKI PLANINARI U POSJETI ŠIBENSKIM PLANINARIMA

Članovi planinarskog društva Š.K.C. iz Bardejeva u Slovačkoj uspostavili su uzajamni kontakt kao i buduća stalna druženja s planinarima "Kamenara" iz Šibenika. Bilo je to prvo planinarsko druženje ovih društava, koje se odigralo krajem kolovoza.

Posjetili su i obišli otočić Visovac, Nacionalni park Krka, divlji se ljepotama i uživali kupajući se u zelenoj vodi rijeke Krke. Susret se odvijao u planinarskoj kućici "Ćićo" u Rupičima, u kasnim posljepodnevnim satima, nakon povratka iz Nacionalnog parka. Druženju i pjesmi nikad kraja. Sve što je lijepo brzo prođe, pa tako i ovo naše uzajamno druženje. Naši planinari iz Slovačke teško su nas napustili. Pozvali su nas k sebi da ih posjetimo i upoznamo se s njihovim planinama.

Društvo slovačkih planinara iz Bardejeva osnovano je 1905. g. i uskoro će proslaviti 100 godina postojanja. Broje 90 članova, koji često odlaze na planinarske izlete.

Uspješno suraduju s HPD "Kozjak" iz K. Sućurca, a suradnja se ove godine proširila i na šibenske planinare. Suradnja se osniva na upoznavanju prirodnih i kulturnih znamenitosti srednje Dalmacije. Posjetili su Brač, Šibenik, Nacionalni park Krka, Kozjak i Biokovo, a usput i Nacionalni park Paklenica.

Na planinarsku kućicu "Ćićo", a pogotovo na boravak u NP Krka i otočiću Visovcu, podsjećat će ih brojne fotografije, video kasetu i prospekti o Šibensko-kninskoj županiji. Ovo prvo uzajamno druženje, kažu, "ostat će nam nezaboravno i trajno".

Njihovi pokloni podsjećat će nas na njihov boravak i druženje, a to će se i ubuduće nastavljati.

(Vesna Jurković)

IZ KOMISIJE ZA PLANINARSKE PUTEVE HPS

Markacističku djelatnost održavaju 104 PD-a. Prema odgovorima PD-a na poslani "Upitnik", aktivnih registriranih markacista ima 220 (prije 350!) Uredovanje planinarskih puteva uredivači na pojedinim planinama dogovarat će na posebnim sastancima za pojedina područja (prvi je održan za PD-a koja djeluju na Učki i Čićariji), a do kraja godine održat će se u Podkilavcu (ili Rijeci), Mrkoplju i Daruvaru (Petrov vrh). Do 1. 7. prijavljeno je i preregistrirano 30 obilaznica. Prijedlog nove hrvatske obilaznice bit će objavljen u idućem broju, a otvorene planirano 2000. godine. Usprедno HPD "Željezničar" iz Zagreba priprema novu obilaznicu "Po hrvatskim planinarskim domovima". VPP (dosad u stanju mirovana) bit će ponovo otvoren sljedeće godine (upitan dio od Jelove ruje preko Visočice do Struga bit će zamijenjen varijantom preko Stapa i Velikog Rujna). Imenovana su dva nova instruktora markacista: Bernard Margitić iz HPD "Željezničar" Zagreb i Edo Hadžiselimović HPD "Zagreb-Matica".

(Tomislav Pavlin)

PLANINARI U "KOLU SREĆE"

Uredništvo televizijske emisije "Kolo sreće" uključilo se u obilježavanje 125. obljetnice hrvatskog planinarstva, organizacijom turnira planinara u vremenu od 5. do 8. listopada 1999. g.

Na osnovi dogovora s uredništvom emisije, Izvršni odbor HPS predložio je sudionike, vodeći računa da ujedno budu i reprezentanti planinarske organizacije (dužnosnici i najistaknutiji članovi stručnih planinarskih djelatnosti). Nažalost, taj prijedlog nije prihvaćen, pa je izbor najjecatelja izvršilo uredništvo emisije.

Unatoč tome uspješno je prezentirana i popularizirana planinarska organizacija, a finalisti emisije (vidi sliku na naslovnici) pokazali su zavidno planinarsko znanje. Čestitamo pobjednici Branki Semialjac.

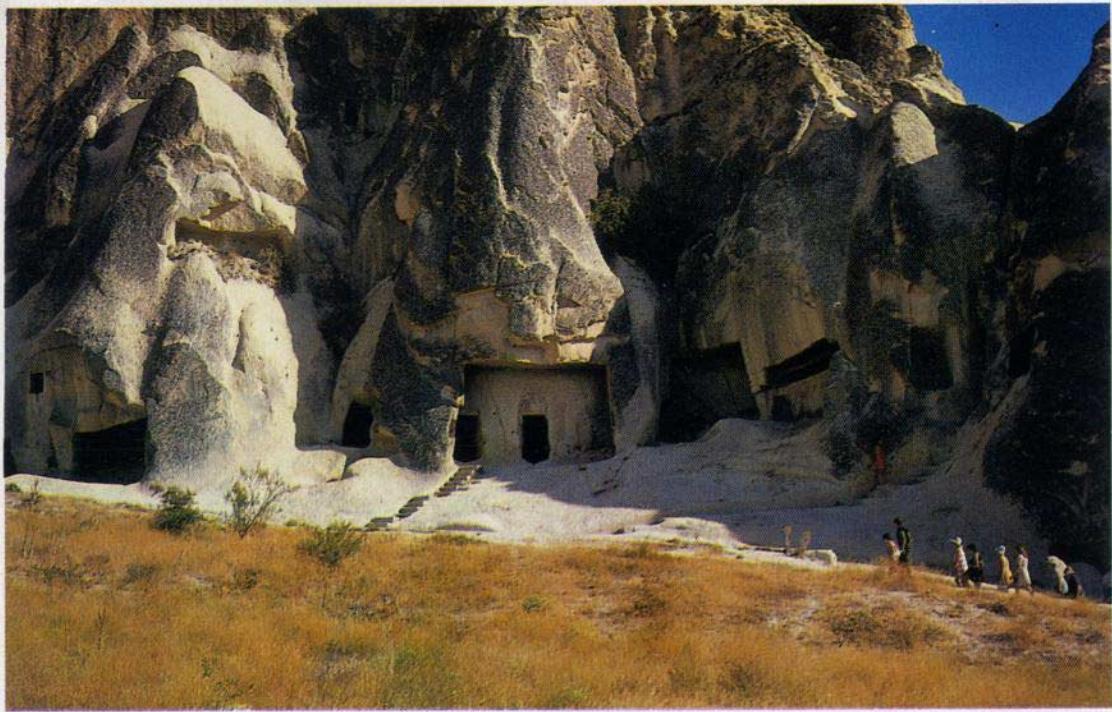
(Nikola Aleksić)

350 ČITATELJA POGREŠNO UPLATILO PRETPLATU

Prošloga je ljeta poslovica HPS poslala opomene čitateljima koji prema knjigovodstvenoj evidenciji još uvijek nisu platili preplatu za 1999. godinu. Nakon toga je oko 350 preplatnika, neki od njih s ogorčenjem, javilo da su preplatu na vrijeme platili. U čemu je bio nesporazum? Pogrešno su ispunili novčanu uplatnicu, tako da naša poslovica za njihove uplate nije ni znala. Naime, banke nam nažalost ne daju na uvid uplatnicu s imenom uplatitelja nego nam javljaju samo broj iz rubrike "Poziv na broj". Zato ponovno upozoravamo preplatnike da u tu rubriku **bezuvjetno treba upisati svoj preplatnički broj**, nikako JMBG, ili broj osobne iskaznice, ili kojekakve druge brojeve, jer naša poslovica ne može znati tko se krije iza takvih brojeva. Svatko može svoj preplatnički broj naći u svakom primjerku "Hrvatskog planinara" koji mu šaljemo, uz adresu koja se nalazi u omotnici zajedno s časopisom. Tko omotnicu izgubi, može svoj preplatnički broj lako doznati u poslovni HPS osobno, pismeno ili telefonom (01-4824-142).

Takoder, svaki novi preplatnik treba na isti način zatražiti od naše poslovnice da mu odredi preplatnički broj koji će upisati na novčanoj uplatnici. Uostalom, sve je to točno navedeno na drugoj strani korica svakoga broja časopisa.

Tko je uplatnicu pogrešno ispunio, najbolje će učiniti da našoj poslovni pošalje njezinu fotokopiju kako bismo uplatu mogli proknjižiti na ime uplatitelja. U tom slučaju treba provjeriti da su ime i adresa uplatitelja točno i čitko ispisani. Žao nam je zbog nastalih nesporazuma, no HPS ne može utjecati na banke da promijene loš način svoga poslovanja.

Eremitaž u Kapadokiji (Mala Azija)

Foto: Dr. Ž. Poljak

PANTONE® COLORS

CHROMOS dd

Tvornica grafičkih boja Samobor - Hrvatska

CHROMOS

Printing Ink Factory Samobor - Croatia

ilrido

medicinska zaštita od insekata

ilrido® MLJEKO S REPELENTOM

Samo u dobro opskrbljenim ljekarnama!

Pouzdana zaštita od:

komaraca, krpelja, pčela, osa, stršljena, bumbara...

ilrido® mlijeko
s repelentom
i zaštitnim
faktorom

ilrido® mlijeko
s repelentom

Način primjene:

Prilikom boravka
u prirodi namažite
nezaštićene
dijelove tijela.

Pakiranje: 125 ml

Proizvođač: Merck KGaA, Darmstadt, Njemačka

Merck d.o.o., Zagreb, Trg D. Petrovića 3/XIII, Tel.: 01/48 43 646, 48 43 647, 48 43 745
Fax.: 01/48 43 781, e-mail: merck@merck.tel.hr